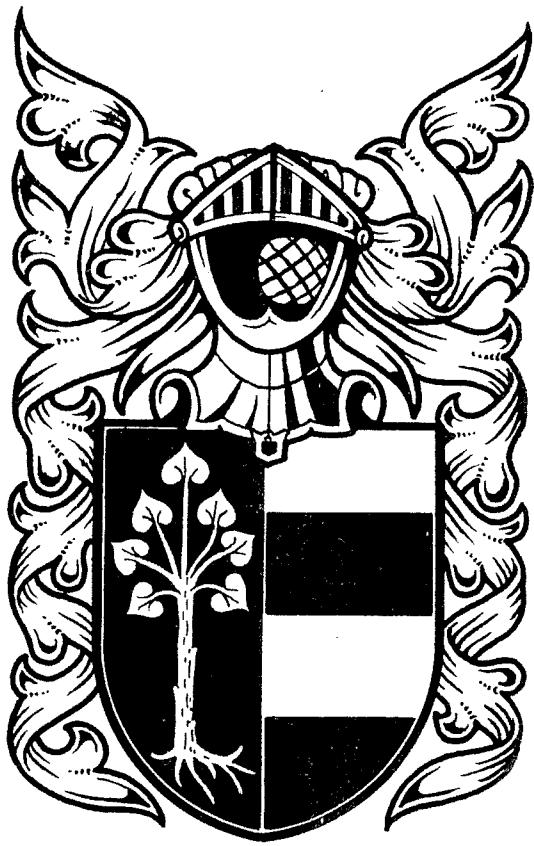


DŮM KULTURY ROH  
KRÁLOVOPOLSKÉ STROJÍRNY BRNO

---



I  
N  
F  
O  
R  
M  
A  
C  
E

GENEALOGICKÉ  
A HERALDICKE

---

1. 1984



# Z ČINNOSTI KLUBU

## Historie řádového odznaku brněnského ústavu šlechtičen.

Na členské schůzi GH klubu konané 15. listopadu 1983 vyslechli přítomní přednášku Dr. Ivana Koláčného - Historie řádového odznaku brněnského ústavu šlechtičen "Marie Školské". Dr. I. Koláčný, který se vývojem řádového odznaku již několik let zabývá a výsledky své práce publikoval v odborném tisku, seznámil přítomné s historií a vývojem ústavu od založení do zániku v r. 1952. Pomocí kreslených a vystříhaných znaků, nalepených na úhledných kartonech, které byly dány ke kolování, se členové klubu seznámili se znaky jednotlivých představených nadace, které pocházely z význačných šlechtických rodů. Na fotografiích ukázal potom přednášející jednotlivé varianty řádového odznaku, který je dnes velmi vzácnou sběratelskou raritou. Ke všem znakům a odznakům byl podán odborný a zasvěcený výklad. Touto přednáškou z oblasti faleristiky bylo vyplněno přání některých členů, vyslovené v klubovém dotazníku z počátku roku 1983, chtějících na členských schůzích slyšet přednášky z oboru blízkého heraldice - faleristiky.

redakce

## Názorné ukázky vlastních metod při genealogickém bádání.

Členská schůze GH klubu, konaná 20.12.1983 byla věnována ryzí genealogii. Zavítal mezi nás pan Vladimír Rolinc z Olšovce, který se léta věnuje genealogickému výzkumu zejména na Valašsku. V Brně nepřednášel poprvé a řada členů zná počátky jeho badatelské metody, umožňující zjišťovat změny příjmení v tzv. rané genealogii, t.j. před rokem 1785, kdy vznikl dnešní systém matrik. Metoda umožňuje posunout genealogická bádání hluboko do 17. století. Prosincová přednáška

byla věnována tzv. krácenému systému kontrolní identifikační metody. Praktické přednášky tohoto druhu jsou žádané. Přesvědčila o tom hojná účast v předvánočním čase a následující bohatá diskuse. Někteří brněňští členové vyzkouší KIR (krácený identifikační rozbor) za metodické pomoci Vl. Rolince v jihomoravských matričních obvodech.

redakce

### Zájezd do středních Čech.

Ve zprávách o činnosti klubu se ještě vracíme k loňskému zájezdu, který se uskutečnil ve dnech 28. a 29. května 1983.

Prvním objektem, který jsme navštívili, byl zámek Jemniště se stálou výstavou starých map a výstavou obrázků Josefa Lady k dílu Jaroslava Haška. Pěknou procházkou při druhé zastávce, byla návštěva zříceniny hradu Kamýka nad Vltavou. Ve Vysoké u Příbrami jsme si prohlédli památník Antonína Dvořáka s blízkým Rusalčínym jezírkem.

Nejzajímavějším objektem celého zájezdu byl hrad Březnice, jehož přestavby a přístavby dokumentují stavební slohy od raného středověku po dnešek. Prohlídka byla zajímavá díky svědomitému průvodci, jehož výklad byl plně vyčerpávající. Bylo vidět, že průvodce - student vysoké školy - vykonává toto přechodné zaměstnání z opravdové lásky k historii. V zámku byla instalována výstava mechanických automatických hudebních nástrojů.

Druhý den, po noclehu v Kulturním domě v Příbrami, většina účastníků navštívila jesuitskou rezidenci, raně barokní Svatou Horu, místo plánované návštěvy zříceniny hradu Točníka. Tato změna byla vynucena náhlým onemocněním řidiče autobusu ČSAD a naším čekáním na náhradního řidiče.

Prohlídka státního hradu Křivoklát byla velkým zklamáním pro většinu návštěvníků z našeho zájezdu. Při přípravě zájezdu byla správě hradu zaslána objednávka na samostatnou odbornou prohlídku. Ve skutečnosti jsme však museli tuto pro-

hlídku absolvovat s dalšími cca 40 náhodnými návštěvníky s dětmi.

Posledním navštíveným objektem byl bývalý klášter ve Zbraslaví, kde Národní galerie umístila sochařská díla 19. a 20. století. Z této expozice, též díky poutavému výkladu exteriéru průvodce, jsme si odnesli pěkný estetický zážitek.

Zájezd byl dobře připraven včetně itineráře. Z návštěvy Křivoklátu je nutno se poučit a více v objednávkách zdůrazňovat požadavek na odbornost průvodců.

-K.D.-

#### Výroční schůze klubu.

Dne 19.1.1984 jsme se sešli v sále Zdeňka Nejedlého v budově Domu kultury ROH KSB v Brně-Králově Poli, abychom bilancovali třetí rok činnosti našeho klubu.

Slavnostní charakter schůze dotvářela přítomnost našich milých hostí: s.doc. dr. Sylvie Ostrovské CSc. z pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, s. Antonína Ševčíka ze Státního oblastního archivu v Brně a zástupkyně zřizovatele dr. Libuše Sedláčkové.

Na úvod po procedurálních záležitostech jsme v krátkém kulturním programu vyslechli Naďu Slavíčkovou, absolventku konzervatoře, která za doprovodu prof. Jana Kováře přednesla první větu z houslového koncertu D mol od Jeana Sibelia. Poté následovala přednáška Sylvie Ostrovské, která se zabývala rodem Tiessenhausenů i osudy rodů s ním spřízněných. Přednáška byla zakončena improvizovanou prohlídkou výstavky publikací, fotografií a dokumentů k uvedeným rodům z majetku přednášející.

Dále byla na programu podrobná zpráva předsedy klubu s. F. Špirka o činnosti klubu za rok 1983. V ní bylo konstatováno, že se uskutečnilo celkem 9 členských schůzí spojených s odbornými přednáškami, jejichž resumé postupně vychází v GHI. Přednášek se celkem zúčastnilo 381 členů a hostů. Největší zájem byl o přednášku spisovatele Miroslava Ivanova o

knize "Kdy umírá vojevůdce". Schůze výboru se konaly vždy jednou v měsíci před členskými schůzemi a čtyři schůze byly mimořádné. K 31.12.1983 má nás klub 141 členů.

V roce 1983 byl uspořádán ve dnech 28. a 29.5.1983 zájezd do středních Čech, o němž informujeme v tomto čísle. Dále se konaly dvě vlastivědné vycházky na hrad Rokštejn a zámek Brtnici (25.6.1983) a do Čech pod Kosiřem, Náměště na Hané (1.10.1983), o nichž jsme přinesli zprávu v GHI.

Podařilo se nám připravit do tisku 4 čísla GHI v rozsahu 260 stran. Problémy vznikaly při zajištění tisku. Z tohoto důvodu 3. číslo bude expedováno v prvním čtvrtletí roku 1984.

Novou formou činnosti našeho klubu byl netradičně pojatý genealogický kurs, z něhož se uskutečnily dva semestry po 10 exkurzích na odborných pracovištích. Celkem se kursu zúčastnilo 44 členů. Součástí plánu na rok 1984 je uskutečnění třetího semestru.

Náš klub spolupracuje s organizacemi obdobného zaměření v ČSR a snaží se propagovat výsledky heraldiky a genealogie na veřejnosti. O tom svědčí naše účast na schůzce zástupců moravských genealogických a heraldických klubů za účasti zástupců českých klubů dne 16.4.1983 v Olomouci a též účast na II. setkání genealogů a heraldiků v Ostravě. Za svoji činnost v rámci města Brna byl nás klub pozitivně hodnocen na konferenci DK ROH KSB, kde obdržel čestné uznání za úspěšnou činnost.

V rámci poskytování dalších služeb našim členům byla v prosinci 1983 instalována klubovní knihovna, jejíž správu převzala s. Arnošta Viewegová. Knihovna, která bude trvale umístěna na Vysoké škole zemědělské, bude členům přístupna v tomto roce. Zdárнě pokračovala činnost dokumentačního archivu. Činnost v tomto směru byla zaměřena zejména na zpracování evidenčních listů, aby bylo možno v nejbližší době přistoupit k pájčování.

Aktivita našich členů se nevyčerpává jen v rámci našeho klubu, a proto o ní též informovala zpráva předsedy.

JUDr. Jiří L. Bílý přednášel na jaře 1983 v Klubu genealogů a heraldiků v Ostravě o měšťanské heraldice. Zúčastnil se příspěvkem o vztahu heraldiky a právní historie II. setkání v Ostravě. V Heraldické ročence na rok 1983 publikoval stať o soukromoprávních dispozicích k znaku v měšťanském prostředí.

Ing. Jiří Drápela vydal 6. ročník Vánočního zpravodaje rodu Sedláčků z Nového Telečkova.

Jiří Hanáček přednášel pro Českou numismatickou společnost - pobočku Heraldika o heraldických památkách petrského návrší v Brně. Vydal osmou heraldickou novoročenku. Ve Zpravodaji KGHO uveřejnil další část seriálu "Vešli do historie" o znacích významných osob a rozsáhlý článek věnovaný heraldické výzdobě Nové radnice v Brně.

Dr. Ivan Koláčný přednášel v září 1983 o odznacích a insigniích brněnského ústavu šlechticů v brněnské pobočce České numismatické společnosti.

PhDr. Adolf B. Král nadále působil v redakční radě Vlastivědného věstníku moravského, kde publikoval články s umělecko-historickou problematikou.

PhDr. Tomáš Krejčík přednášel v pobočkách ČNS. V heraldické ročence na rok 1983 uveřejnil druhou část statí o typologii erbovních miniatur. Ve Sborníku archivních prací mu vyšel obsáhlý článek o dějinách českých genealogických a heraldických zájmů do poloviny 19. století. Příspěvkem o vztahu numismatiky k heraldice se zúčastnil II. setkání v Ostravě.

PhDr. Božena Kyjovská vydala v Novoměstském zpravodaji studii o rodu Fialů ze Zubří a dále prováděla genealogicko-heraldické rešerše v souvislosti se zpracováním bibliografie Jihomoravského kraje.

Jan K. Linhart publikoval stať o genealogii hrabat Tiesenhausenů ve sborníku "Byla vojna u Slavkova".

PhDr. Ivan Štarha nadále působil v redakční radě sborníku Jižní Morava a Vlastivědné ročenky OA v Blansku, kde publikoval stať o Maškovi z Drnovic a Ujčůvky.

Vilém Walter přispěl informativními a vzpomínkovými články do bulletinu Heraldika a genealogie a Zpravodaje KGHO.

V rámci našeho badatelského kolektivu bylo provedeno několik expertiz pro organizace i jednotlivce (Jehnice, Brno-Slatina a další). Prováděla se poradenská služba zahraničním badatelům (USA, NSR). Náš klub aktivně vystupoval na záchranu a zabezpečení heraldických památek. (znaky na Petrově, zabezpečení hrobky hr. Deymů v Hajanech).

Bylo konstatováno, že činnost klubu za uplynulé období probíhala ve všech směrech úspěšně a obtíže byly operativně řešeny.

Dále se svou zprávou vystoupil hospodář klubu Ing. Vladimír Svoboda, v níž bylo konstatováno, že rozpočet klubu na rok 1983 byl dodržen. Poté vystoupil předseda revizní skupiny JUDr. Mojmír Procházka, který navrhl udělit odstupujícímu výboru absolutorium.

V další části programu výroční schůze byl zvolen nový výbor v tomto složení: František Špirk (předseda), PhDr. Tomáš Krejčík (I.místopředseda), JUDr. Jiří L.Bílý (II.místopředseda), Vilém Walter (jednatel), Pavel Škrla (hospodář), RNDr. František Pícha (zapisovatel), Ing.arch. Josef Křížan (referent pro zájezdovou činnost) a JUDr. Mojmír Procházka a Ing. Karel Dvořák (revizoři). Aktivisty výboru byli schváleni: Jiří Kronowetter (dokumentační archiv), Arnošta Viewegová (knihovník).

Předseda klubu předal knižní dary zasloužilým členům klubu Ing. Vladimíru Svobodovi, který jako hospodář klubu značně přispěl k jeho úspěšné činnosti a Ing. arch. Josefu Křížanovi, který věnoval mnoho úsilí při organizování zájezdů.

V další části schůze byl přednesen plán práce na rok 1984 který svým rozsahem odpovídá plánu na rok 1983.

V závěru schůze předseda klubu poděkoval všem členům za dosavadní práci pro klub a vyslovil přesvědčení, že činnost našeho klubu se bude zdárně rozvíjet.

# ČLÁNKY A STUDIE

## Prameny heraldiky - I. část

Tomáš Krejčík

Význam autentických památek pro rozvoj heraldického bádání není jistě nutno zvláště zdůrazňovat. Jakkoli došlo dosavadní úsilí badatelů zvláště v posledních desetiletích k cenným poznatkům, setkáváme se stále bohužel s pracemi, jejichž odkazový aparát je zakotven pouze ve starší literatuře. Je to škoda dvojnásob, protože podstatná část heraldických pramenů zůstává stále nezveřejněna. Je to způsobeno také nedostatky organizační základny naší heraldiky, která není zřejmě schopna zajistit vydávání rozsáhlejších edičních podniků. K tomu se připojuje i určitá nevyjasněnost při zpřístupňování heraldických pramenů.

Následující řádky se snaží přispět do diskuse o specifnosti heraldických pramenů a ukázat na výsledky, kterých již bylo při jejich zpracovávání dosaženo.

Charakterizovat či definovat prameny heraldiky je dosti obtížné. Víme, že bylo jen málo předmětů, ať již běžného života nebo i luxusních, na nichž by se erby nemohly objevit. Stavby a prsteny, rukopisy a zbraně, nábytek a pečetě, porcelán a náhrobky, snad aby chom jen namátkou vyjmenovali zcela odlišné oblasti. V moderní době se k těmto předmětům připojují reklamní a propagační materiály, odznaky, známky... Nás výčet by mohl končit až u manžetových knoflíků, označení vozů hromadných dopravních prostředků nebo u příslovečných pivních tácků.

Ukazuje se, že ne každý předmět, na němž najdeme erb, musíme považovat za heraldický pramen. Vypovídací schopnost těchto předmětů bude z hlediska heraldiky velmi rozdílná a v jejich vhodné selekci spočívá prvá fáze heraldikovy práce.1)

Stanovit zásady tohoto výběru je jistě rámcově nemožné. V záplavě předmětů s heraldickou výzdobou musíme pečlivě vybírat. Jenže, co když právě ona nepatrná pečeť nebo málo zdařilé exlibris je jediným dobovým dokladem určitého erbu? Rovněž jinak musíme hodnotit výskyt notoriicky známého erbu, když zjistíme, že jeho tvůrcem je určitý významný autor. Mohli bychom v těchto úvahách dále pokračovat, ale domníváme se, že je nemůže nikdo řešit bez důkladného předešlého zkoumání určitého typu pramene.

Dále musíme připomenout, že drtivou část heraldických pramenů tvoří předměty, na nichž je erb jen určitým typem výzdoby. Vždyť jen sama válečná výstroj existovala dálno před tím, než erby vznikly, určitou dobu se na ní udržely a pak zase zmizely. Heraldika tak studuje předměty, které už učinila předmětem svého zájmu jiná vědní disciplina, nejčastěji ovšem dějiny umění. Musíme uznat, že tato "jiná vědní disciplina" dospěje k zhodnocení určitého předmětu svými metodami. A heraldika ji může doplnit - nejčastěji v určení provenience nebo upřesňování datování. V tom stále zůstává hlavní možnost využití heraldického pramene. Jak je toto využití heraldiky závažné a nikoli až druhotné, můžeme připomenout např. na příkladě Staroměstské mostecké věže. 2) Není jistě třeba v této souvislosti připomínat, že při restaurování předmětů s heraldickou výzdobou, je pečlivá znalost erbů nezbytným předpokladem. Bohužel praxe nás učí, že zde dochází stále k zbytečnému komolení erbů. 3) K specifičnostem práce s heraldickými prameny však patří i nezbytná znalost alespoň základů oné "jiné vědní discipliny".

Při hodnocení heraldických pramenů se na první pohled může zdát, že dáme přednost erbům na mincích, pečetích nebo v erbovních listinách, tedy tam, kde určitá právní závaznost mohla vtisknout těmto památkám větší přesnost a s ní spojenou i pramennou hodnověrnost. Ovšem několikamiliimetrové vyobrazení erbu na pečeti naše pochybnosti při studiu určitého erbu spíše rozmnoží, než aby je odstranilo. Raději sáhneme po

erbu na luxusním předmětu, provedeném kvalitním řemeslníkem, kde je erb podán mnohem zřetelněji a na nás záleží, abychom poznali, zda správně.

Přidržujeme se proto i v naší studii formálního rozdělení na heraldické prameny hmotné a písemné povahy.

### Hmotné prameny heraldiky.

#### 1. Válečná výzbroj.

Vyhraněnou a chronologicky nejstarší skupinu pramenů tvoří pozůstatky výstroje středověkých rytířů - štíty, přilby s klenoty, čabraky koní nebo praporce. Na nich se erby uplatnily ve své primární funkci jako odlišovací válečná znamení; závažnost této skupiny je tedy patrná na první pohled.

Musíme však konstatovat, že předměty z této skupiny se nám z celé Evropy dochovaly jen sporadicky a u nás jen vyjimečně, přičemž pro nejstarší období je prostě postrádáme. Většinu z toho, co víme o heraldické výzdobě středověké zbroje, čerpáme až z druhotných dokladů - ze středověké malby, z miniatur v rukopisech, z pečetí atd.

"Pracovní" štíty a klenoty, které se nosily do bitev zřejmě nestály za to, aby se zachovávaly. A tak výrobky celných generací středověkých specializovaných řemeslníků - štítařů - nenávratně zmizely. Spiše se nám dochovaly jen ukázky luxusní zbroje, která pro svou vyjimečnost, materiální hodnotu nebo návaznost na určitou historickou osobu zůstávaly uloženy v šlechtických zbrojnicích, odkud je vyvolal až v minulém století obnovený zájem o středověkou romantiku. Tento zájem ovšem též způsobil, že tyto předměty byly horlivě napodobovány, na což musíme při jejich zkoumání dbát.

Naše veřejné sbírky se mohou ve větší míře pochlubit jen jedním typem štítu, který se nám dochoval - totiž pavézami. Jistě, ty mezi heraldické štíty nepočítáme. Nemůžeme však nevidět, že na celé řadě z nich byly erby namalovány (často spolu se štitem, což jen potvrzuje předchozí větu), a proto

je mezi heraldické prameny musíme zařadit. Byly to především zbrojnice měst, kde pavézy přežily celá staletí, takže výskyt erbů na nich je v podstatě omezen na tuto oblast heraldiky. 4)

V literatuře nemáme dostatek zpráv o tom, jaký je stav a rozsah dochování originálních praporců. Ty patřily zřejmě druhotně běžně k výzdobě kostelů, v nichž byly hrobky šlechtických rodů, ale zub času zde vykonal své. Zřejmě více kusů bychom našli v některých zámeckých sbírkách, ale i tam by nejstarší kusy snad sahaly do 18. století. Velmi rozptýlené, ale i časté by byly tyto památky ze <sup>19.</sup> století, kde mezi jejich tvůrci a návrháři najdeme i J. Mánesa. V této oblasti se ovšem nás zájem stýká se zájmem vexilogogů a máme za to, že jen přehled praporců v našich sbírkách všeho druhu by byl užitečnou pomůckou pro obě discipliny.

Rovněž nedostatečně máme podchyceny erby, které se vyskytují na zbraních všeho druhu. Ty sahají až do století třináctého (meč Přemysla Otakara II.) a pak jich stále přibývá. 5) Najdeme zde spíše erby, které známe odjinud, ale o to cennější je svědectví erbu pro zjištění vlastníka.

Díky lidské nepoučitelnosti erby na zbroji nezmizely vlastně dodnes.

## 2. Pečeti.

Pečeti jsou nesporně jedním z nejdůležitějších pramenů heraldiky; protože se jim věnuje sfragistika, budeme se na tomto místě zabývat jen jejich heraldickou náplní.

V Evropě se prvé erby na pečetích objevily v polovině 12. století (u nás trochu později) a již koncem téhož století si získaly takřka monopolní postavení na pečetích vladařů a šlechty. Záhy potom ovládly i pečeti městské a nakonec jim podlehly i pečeti duchovenstva. Pro období 13. až 15. století máme řadu erbů doloženu na pečetích, takže dnes nezjistíme jejich tiskury.

Ani ale v mladší době jejich význam neklesá. Pro svou

masovost nám umožňují sledovat řadu heraldických otázek, jako např. vývoj výtvarné stránky erbů, pravidel pro sestavování více znamení na jednom štítě, postup rozšíření hodnotních kusů a pod.

Pokud má pečet legendu, máme na ní doložen erb určité osoby, což nám umožnuje zachytit drobná odlišení dobového erbu jednotlivými rodovými větvemi či dokonce jednotlivci.

Nevýhodou erbů je jejich malý rozměr, takže vlastní erbovní znamení je příliš malé a jeho interpretace je obtížná. Rovněž si musíme uvědomit, že odchylky, s nimiž se na pečetích setkáváme, mohly vzniknout tím, že rytec nepočítal při rytí pečeti se zrcadlovým otočením výsledného znamení.

Pečeti jsou spjaty s listinami (a ostatními písemnostmi). To je nutné si uvědomit zejména pro období 13. a 14. století, kdy nás zkoumání často svádí k datování určitých heraldických poznatků na základě pečetí a kdy musíme pečlivě odlišit toto datování erbu od datování rozšíření pečeti jako výrazu určitých právních vztahů.

Pečetidla zhotovovali ve středověku zlatníci nebo přímo specializovaní řezači pečetí. V některých cechovních ustanoveních patřilo dokonce zhotovení pečetního prstenu k mistrovské zkoušce. Stejně tak horlivě ryli pečeti rytci, zaměstnaní v středověkých mincovnách, zde se heraldika a sfragistika stýká s numismatikou.

Pečetidla, zvláště panovnická, byla po smrti majitele zničena, aby se zabránilo jejich zneužití. Proto také nenávratně zmizela většina obyčejných pečetních prstenů. Přesto část pečetí svého majitele přežila, takže dnes máme velké sbírky pečetidel. Zvláště dobře se zachovaly pečetidla církevních institucí, měst a obcí a vrchnostenských úřadů.

Bohužel u nás postrádáme domácí příručku sfragistiky, kterou jen částečně mohou nahradit cizí práce, z nichž např. M.Gumowski - M.Haisig - S.Mikucki, Sfragistyka, Warszawa 1960. - E.Kittel, Siegel, Braunschweig.

Uvést můžeme jen přehledy pomocných věd historických,

např. I. Hlaváček - J. Kašpar - R. Nový, Základy pomocných věd historických pro historiky, Praha 1978. - J. Novák - J. Žudel, Příručka diplomatiky, sfragistiky a heraldiky, Bratislava 1956.

Soustavně se sfragistikou zabýval Fr. Beneš, který hodlal vydat Atlas českých pečetí. Z jeho programových studií viz Význam pečeti pro bádání o minulosti, Praha 1945 nebo Na okraj atlasu pečetí české šlechty, duchovenstva a měst, Čas. Rodopisné spol. 9-10. 1937-1938, s. 55-62.

Z prací o vývoji panovnické, případně státní pečeti můžeme uvést: J. Čarek, O pečetech českých knížat a králů z rodu Přemyslova, Sborník k dějinám hl. města Prahy 8, Praha 1938. G. Skalský, České mince a pečeti 11. a 12. století, Sborník Národního muzea 1, 1938. - Em. Nohejlová-Prátová, Pražské groše Václava II. (1300-1305) a české pečetě, Sborník prací fil. fak. brněnské univerzity 9, 1960, řada hist. 7, s. 95-108, - Fr. Beneš, Doplňek k studii o pražských groších Václava II. (1300-1305) a českých pečetích, NL 16, 1961, s. 168-171. - J. Homolka, K ikonografii pečetí posledních Přemyslovců, V: Umění doby posledních Přemyslovců, Praha 1982, s. 159-179. R. Nový, K počátkům feudální monarchie v Čechách, Čas. Národního muzea 145, 1976, s. 144-164 (I. část) a 147, 1978 s. 147-172 (II. část). Ant. Haas, Česká královská kancelář za Jindřicha Korutanského, Zprávy čes. zem. archivu 9, 1949, s. 65-102, o pečetech s. 72-74. - Fr. Beneš, České panovnické pečeti z let 1310-1526, Muzejní zprávy pražského kraje 4, 1959, s. 10 až 24 (přináší jen pečeť Jana Lucemburského). - P. Brodský, Pečeť Jana Lucemburského, Čas. Národního muzea 150, 1981, s. 117 - až 137. - M. Kobuch - J. Spěváček, Zwei unbekannte Siegel der böhmischen Luxenburger, Mitteilungen des Institutes für österreichische Geschichte 75, 1967. - Fr. Beneš, Česká panovnická pečeť krále Ladislava - její povšechný rys, Sborník archivních prací 1963. - Fr. Beneš, O pečetích a pečetnictví krále Jiřího Poděbradského, Muzejní zprávy pražského kraje 3, 1958. - J. Macek, O listinách, listech a kanceláři Vladimíra

slava Jagellonského (1471-1490), Sborník archivních prací 2, 1952, zvl.s. 61-64 - Pro období po roce 1626 má i pro naše země význam práce O.Posseho, Die Siegel der deutschen Kaiser und Könige, díl I - V, Dresden 1909-1913, též reprint. Pro pravou informaci je neocenitelný přehled v archivním katalogu M. Švábenského, A 1, Stavovské listiny 1212 - 1847, Brno 1965, s.375-383.

Šlechtická sfragistika je zpracována mnohem zlomkovitěji, uvádíme např. M. Kolář , Nejstarší pečeti šlechty české až do roku 1300, Tábor, Zprávy píseckého gymnasia 1883. - A. Masák, Pečeti šlechty české, moravské a slezské, Příloha časopisu společnosti přátel starožitnosti českých v Praze, 13-23, Praha 1905-1915. - M. Truc, Rožmberské pečeti XIV. století; Jihočeský sborník hist., 28, 1949, s.1-11. - Fr. Beneš, Jezdecká pečeť Bavora III. z Bavorova, Časopis Společnosti přátel starožitnosti českých 65, 1957, s.156-158.

Pečetěmi moravských markrabat se zabýval M. Švábenský, Soupis pečetí moravských markrabat a markraběnek z lucemburského a habsburského rodu v brněnských archivech, Brněnský archivní věstník 1960, č.4. - E. Šefčík, Pečeti těšínských Piastovců, Ostrava 1982.

K církevní sfragistice můžeme uvést: A. Rybička, O erbích, pečetích a znacích stavu kněžského v Čechách, Pojednání Král. čes. společnosti nauk, sv.XIII, 1862. - R. Nový, Pečeti pražských a olomouckých biskupů, Sborník archivních prací 10, 1960, s.181-214. - P.R.Pokorný, Elekční pečeť olomouckého biskupa Bruna, Heraldická ročenka na rok 1977, Praha 1977, s.62-65. - T. Krejčík, Výtvarná stránka pečetí olomouckých biskupů lucemburské epochy, V: Historická Olomouc a její současné problémy, Olomouc 1979, s.63-72. - P.R.Pokorný, Církevní heraldika se zvláštním zřetelem k českým zemím, Sborník I. setkání 1980, s.29-32.

Městská sfragistika bývá řešena v úzké návaznosti na městskou heraldiku. Stále základní je práce V. Vojtíška, O pečetích a erbech měst pražských a jiných českých, Praha 1928.

R. Nový, Počátky znaků českých měst, Sborník archivních prací 26, 1976, s.357-412. - Fr. Čáda, Pečetidla českých měst a obcí v archivu Nár.muzea v Praze, ČSPSČ 34,1927, s.27-68.

J.Chaloupka, Městská a obecní pečetidla ve sbírkách Moravského muzea, Časopis Mor. muzea 63, 1978, s.55-61. - L.Baletka, Znaky měst a městeček Severomoravského kraje, Sborník St. archivu v Opavě 1968-1971, Opava 1971, s.165-294. - V.Ruda a kol., Znaky severočeských měst, Most 1970 - K.Liška - A.Přibyl, Znaky a pečetě středočeských měst, Praha 1975. - J.Dřímal - I.Štarha, Znaky a pečeti jihomoravských měst a městeček Brno 1979. V současné době je připraven svazek o západních Čechách R.Pelanta.

K cechovní sfragistice viz J.Jásek, Cechovní symbolika v sfragistickém materiálu, Sborník I.setkání, s.53-54.

V řadě okresních archivů jsou uloženy sbírky pečetí a pečetidel, jejich přehledy podávají příslušné soupisy archivních fondů v okresních archivech, které vyšly pro jednotlivé kraje.

Z obecně sfragistických prací můžeme připomenout např. Fr. Beneš, Pečetě a jejich význam, Archivní časopis 1954, s.110-114. - Týž, Poznámky o archivní ochraně přivěšených pečetí, Archivní časopis 1958, s.189-191. - Týž, Pečeť jako pramen pro vojenskou historii, Historie a vojenství, 1963. - J.Čarek, Poznámky k soupisu typářů, Archivní časopis 1973.

### 3. Mince a medaile.

Rovněž tento pramen heraldiky se stal badatelským předmětem jiné pomocné vědy historické - numismatiky, proto se jím budeme zabývat jen krátce.

Prvé erby se objevily v Evropě na mincích již ve 12. století a od 13. století se vyskytuje pravidelně na mincích až dodnes; heraldika tak ovlivňuje dosti podstatně ikonografii mincovního obrazu. U nás považujeme různé lvy a orlice na ražbách 12. století za symbolická znamení bez heraldické závaznosti, prvé erby se objevily až na mincích Přemysla O-

řetakara II. Díky úsilí numismatiků jsme dnes poměrně dobře informováni o výskytu panovnických a zemských erbů na našich mincích a i o tom, jak se politické změny odrážely v heraldických kompozicích na mincích. Výtvarné pojetí státního znaku se vyvíjí na mincích až do současnosti, je jen škoda,, že po určité heraldicky citlivé stylizaci, kterou jsme mohli pozorovat na našich pamětních ražbách v 70. letech, objevuje se na mincích posledních ročníků státní znak znázorněn přesně tak, jak to předpisuje příslušný zákon. Tomuto postupu se jistě nedá nic vytknout, je formálně správný, ale heraldické umění tak ztratilo jednu oblast, kde se mohlo rozvíjet.

Vzhledem k tomu, že ražení mince patřilo mezi panovnické regály a ražba mincí byla povolována jen špičce feudality, zůstal okruh erbů - ve srovnání s jinými druhy heraldických pramenů - silně omezen.

Organizace středověkého mincovnictví vyžadovala, aby na minci bylo znamení úředníka, za ražbu odpovědného. A tímto znamením se často stala erbovní figura nebo její část. Méně časté jsou případy, kdy mincmistr převzal svou mincovní značku do erbu; takovým příkladem může být erb posledního brněnského mincmistra Jana Konráda Richthausena, svobodného pána z Chaosu. 6)

Značně široký byl na druhé straně okruh osob, které se nechali oslavit medailí. Medaile, ač její kořeny sahají do antiky, je vynálezem renesance. Z Itálie se rychle rozšířila do ostatních evropských zemí a pak do celého světa. Zejména v minulém století specializované firmy chrlily nepřeberné množství medailí a žetonů, často sice nevalné umělecké úrovňě, ale citlivě reagující na nejrůznější události z politického, kulturního a ekonomického života. A erby měly na medailích pevné místo již od 15. století. Vznikly zde významné heraldické kompozice, na nichž se můžeme plně obdivovat umění renesančních a barokních mistrů. Právě na medailích najdeme doklady manželských aliančních erbů, souvislé řady církevních hodnostářů nebo vzácné doklady užití štítonošů, případ-

ně jiných honosných kusů. Pro heraldika jsou cenným dokladem ražby, které vydávaly církevní instituce v době, kdy byl stolec arcibiskupa či biskupa neobsazen, za tzv. sedisvakance. Pak obklopuje úřední erb soubor erbů všech kanovníků.

K numismatickým památkám, přičemž jsme vlastně pominuli erby na papírových penězích, můžeme přiřadit i různé faleristické prameny, jejichž znalost je jen nutným předpokladem při popisu erbů, na nichž se s řády setkáváme více než často.

Právě medaile jsou dobrým pramenem pro poznání různých řádových odznaků a znamení. Na medailích 16. století najdeme často erb provázený řádovými symboly, volně položenými kolem něj. Ale ani ražby mladší nejsou bez zajímavosti. Za zmínku stojí např. tolar knížete Viléma Auersperka z roku 1805, kde nedbalý rytec vyryl kolem erbu kolanu řádu zl. rouna a teprve pak si uvědomil, že kníže je rytířem bavorštího řádu sv. Huberta. Přesto nepoužil stuhy a zavěsil kříž tohoto řádu na již hotovou kolanu. Knížeti to zřejmě nevadilo a tolar byl vyražen.

Z nepřeberné numismatické literatury citujeme práci E. Nohejlové-Prátové, Základy numismatiky, Praha 1975, která nejen že přináší úvod do této discipliny, ale obsahuje i bibliografií čs. numismatiky, kterou sestavil E. Šimek.

Z našeho hlediska můžeme pro bohatou obrazovou přílohu citovat i J. Sejbal, Dějiny peněz na Moravě, Brno 1979. Z jiných obrazových publikací uvádíme: F.K. a J.O. Miltner - J. Neumann, Beschreibung des bisher bekannten böhmischen Privatmünzen, Prag 1852. - B. Skrbek - L. Čermák, Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526, díl I-III, Pardubice 1891-1913. - E. Nohejlová-Prátová, Krása české mince, Praha 1955. - Táž, Katalog výstavní sbírky Národního muzea, Praha 1963. Hlinka J. - Miková Z. - Procházka V., Česká a slovenská medaile 1508-1968, katalog výstavy FIDEM, Praha 1969. - Sborník I. numismatického symposia v Brně, Brno 1966 (přehled moravských ražeb v tab. části).

Z publikací, které si všimají soukromého mincovnictví,

případně i soukromých medailí, např. J. Záloha, *Soupis eggenberských mincí*, České Budějovice 1969. - K. Tannich, *Die Münzen und Medaillen der Fürsten von Schwarzenberg*, Schwarzenberg. Jahrbuch 1938, s. 48-150. - Em. Nohejllová - Prátová, *Mincovnictví Albrechta z Valdštejna*, Num. časopis čsl. 10, 1934, s. 28-77. - Táž, *Das Münzwesen Albrecht von Wallenstein*, Graz 1969. - Táž, *České medaile Severina Brachmana*, Sborník Nár. muzea 1, 1938, s. 61-119 (řada erbů čes. rodů 16. stol.). - E. Holzmaier, *Münzgeschichte der österreichischen Neufürsten*, *Numismatische Zeitschrift* 71, 1946, s. 6-73.

O vztahu numismatiky a heraldiky viz T. Krejčík, *Numismatika a heraldicko-sfragistické problémy* (v tisku), týž, *Vztahy numismatiky k heraldice, sfragistice a genealogii* (Sborník II. setkání heraldiků a genealogů v Ostravě, v tisku).

Z prací, přinášejících konkrétní výsledky numismatického a heraldického zkoumání např. J. Šebánek, *Heraldické obrazy na moravských mincích 13. století*, V: *Sborník II. numismatického sympozia*, Brno 1976, s. 139-143. - P. Radoměrský, 800. výročí českého království ve světle numismatických památek, *Čas. Nár. muzea* 128, 1958, s. 43-67. - E. Fiala, *Český lev na mincích*, *Věstník Num. společnosti* 1-5, 1919-1923, s. 112-114. - V. Ryneš, *Ikonografické poznámky k ražbám českého povstání 1619 - 1620*, *Numismatické listy* (dále NL) 19, 1964, s. 153-151. - Týž, *Babenberský erb na českých mincích a medailích*, NL 21, 1966, s. 65-71. - Týž, *Z osudů českého lva na mincích nové doby*, *Čas. Nár. muzea* 141, 1972, s. 34-45. - Týž, *Znaková symbolika na korunovačních jetonech 18. století*, NL 28, 1973, s. 106-110. Týž, *Dočasný zánik českého státu v zrcadle mincovní heraldiky, 1804 - 1918*, *Heraldika* 9, 1979.

#### 4. Náhrobky, náhrobníky a epitafy.

Předností funerální plastiky oproti předchozím skupinám je její velikost, umožňující perfektní řemeslné zvládnutí detailu a tím i podání erbu s větší přesností. Úroveň těchto památek však velmi kolísá.

Náhrobníky jsou desky z kamene, vyjímečně i z kovu (liteře nebo ryté), které kryjí hrob v podlaze nebo jsou umístěny na zdi kostela.

V našich podmínkách je můžeme rozdělit do dvou skupin. Prvou tvoří náhrobníky, jejichž plochu vyplňuje pouze erb, doplněný příslušným nápisem. Tento typ je u nás zastoupen již v 13. století náhrobníkem Hrza, purkrabího na Zvíkově (+1275), umístěný v klášterním kostele ve Zlaté Koruně. Od 14. století tento typ můžeme pozorovat v souvislých řadách na mnoha místech Čech a Moravy a jistě brzy budeme moci vystopovat i působení jednotlivých kamenických dílen.

Druhý typ náhrobníku zachycuje postavu zemřelého, kterou heraldická výzdoba pouze doprovází. Také tento typ máme doložen již na přelomu 13. století v náhrobnících Hrona z Pacova v Pacově nebo Mstislava z Chlumu v Čáslavi. Plně se tento typ rozvinul v 16. a na počátku 17. století, kdy byl zřejmě oblíben pro svou honosnost.

Je-li na náhrobníku zpodoben zemřelý klečící pod křížem, hovoříme o epitafu. I ty známe především z 16. století.

Náhrobek rozumíme sochařský a architektonický útvar nad hrobem. Příkladem mohou být tumby Přemyslovců v chrámu sv. Víta v Praze, tumba Anny Opavské v Budyni (1478), královské mauzoleum v chrámu sv. Víta, náhrobek Redernů ve Frýdlantě v Čechách (1605-1610), náhrobek Václava Vratislava z Mitrovic, maltánského převora v kostele sv. Jakuba na Starém městě pražském (1712) nebo Leopolda Šlika v chrámu sv. Víta (+1723), kde se všude heraldika plně uplatnila.

Kromě erbu zemřelého byly na náhrobníky i náhrobky umisťovány erby jeho předků; vznikaly tak vývody.

Od josefinských zákazů pohřbívání v centrech měst se fúnerální plastika stěhuje na nově zakládané hřbitovy, kde se v průběhu 19. století objevila řada hodnotných heraldických památek. Jako poměrně mladým pramenům jim dlouho nebyla věnována patřičná pozornost. Teprve v posledních letech můžeme

i v tomto směru pozorovat žádoucí obrat, který bohužel přišel v době, kdy již mnoho dokladů vzalo za své.

Toto ničení funerálních památek není bohužel ničím novým. Již při barokních úpravách kostelů byl jejich fond vážně narušen a v tomto trendu se pokračovalo po celé 19. století. Proto musíme studium funerálních památek dochovaných v terénu doplňovat popisy dnes již zničených kusů, které se nám dochovaly v literatuře nebo v pozůstatcích některých badatelů, na Moravě např. J. P. Cerroniho, A. Kratochvíla, V. Houdka a dalších. 7)

K slavnostním pohřbům patřilo i tzv. castrum doloris, vlastně katafalk a ozdobně upravené lešení pro rakev, často doplněné baldachýnem. Celou kompozici doplňovaly truchlící sochy, alegorie zármutku a smrti a přirozeně bohatá heraldická výzdoba. Vznikla tak nákladná, ale jen dočasná památka, kterou dnes známe buď z náčrtů a z návrhů nebo z rytin. Pro svou honosnost a nákladnost zůstávalo castrum doloris vyhrazeno jen panovníkům, členům jejich rodin a špičce feudální nobility.

Ostatní se museli spokojit s pohřby, které nás sice dnes překvapují svou honosností, ale byly již mnohem skromnější. Heraldika se při pohřbech uplatnila na každém kroku. Z literatury je znám např. popis pohřbu Karla IV., v němž byly neseny korouhve s erby jeho zemí. Dost zpráv máme také o pohřebních štítech, které bývaly v konduktu vedeny; pro svůj kulatý nebo oválný tvár je nazýváme rundacemi. I ony jako příležitostné předměty se většinou nedochovaly. Jen některé honosnější známe i dnes, např. z pohřbu Petra Voka z Rožmberka, černínskou z kostela ve Švihově nebo pohřební výbavu Zachariáše z Hradce v zámecké kapli v Telči.

Pohřební štíty nebo praporce měly také některé větší cechy, které je používaly při pohřbech svých členů. Ty měly trvalejší charakter, a proto se nám dochovaly ve větší míře; i je zdobí často cechovní znamení.

Některé dochované účty, nejstarší již z konce 16. stol-

tí, nám ukazují, že počty erbů, použitých při pohřbech, šly do desítek kusů. Byly ovšem jen namalovány na pergamenu nebo na pouhém papíře, a proto jsou dnes nenávratně ztraceny. V řadě rodinných šlechtických archivů najdeme jejich mladší podoby z 18. a 19. století, dosahují ovšem jen velmi průměrné řemeslné úrovně.

Při pohřbech osob, které byly poslední svého rodu, se uplatňovala pro zdůraznění této vyjímečné situace také heraldická symbolika. Podle dochovaných popisů byl při takové příležitosti nad hrobem rozlomen rodinný erb a "pohřben". Na náhrobku takové osoby mohlo být vymření rodu připomenuto otočením erbu o 180 stupňů, přilbou dolů. Takové náhrobky najdeme ještě v 18. století, což svědčí o citlivém přístupu k symbolickému významu heraldiky.

Náhrobky, náhrobníky, epitafy.

Obecně se jimi zabývali M. Chromý, Využití náhrobků jako pramene heraldiky, Sborhík I. setkání genealogů a heraldiků v Ostravě, Ostrava 1980, s.69-73 a K. Müller, Význam náhrobních kamenů pro heraldické a genealogické bádání, tamže, s.52 až 53.

Z publikací, přinášejících soupisy těchto památek např. V. Prasek, Nápisy náhrobků ve Slezsku, Program Čes. vyš. gymnasia v Opavě 1889. - A. Procházka, Starobylé náhrobní kameny, pamětní desky a erby na Vyškovsku, Blažovice 1902. - V. Houdek, Náhrobky Prusínovských z Víckova, Holešov 1914. - A. Sedláček, Pýcha urozenosti u Starých Čechů a Moravanů, Věstník Kr. čes. spol. nauk, třída hist., Praha 1914, č.3, též zvl. otisk. - V. Houdek, Moravské vývody erbovní, Brno 1917. - A. Procházka, Erby, Vyškov 1932. - Z. Drobná, Brno, Nová radnice, městské lapidarium, Brno 1947. - Vl. Denkstein - Z. Drobná - J. Kybalová, Lapidarium Národního muzea, Praha 1958.

Z prací, které jsou věnovány jednotlivým lokalitám nebo dílnám např. M. Zemek, Náhrobky v metropolitním kostele sv. Václava v Olomouci, Rodokmen 3, 1948, č.4, s.120. - Z. Kolowrat, Náhrobky a epitafy v pražských kostelích, Chrám sv. To-

máše v Praze III, ČRSČ 3, 1931, s.65-83. Chrám P. Marie pod řetězem v Praze III, ČRSČ 4, 1932, s.10-17. - A.B. Král, Neznámé znaky v areálu Porta Coeli v Tišnově II - Předklášteří, Heraldika 12, 1979, č.4, s.118-133. - J. Kamarýt, Kolínské náhrobky a nápisové texty, Středočeský sborník hist. 16, 1981 s.155-197. - J.Chlíbec, Náhrobek Páty Švihovského a jeho symbolika v kontextu pozdní gotické náhrobní plastiky, Umění 31 1983, č.1, s.27-33. - E.Poche, Pohřební pavéza Matyáše Korvína, Umění 22, 1974, s.366. - U.Wanderberg, Náhrobní kameny v Hlučíně, Slezsko 3, 1971, č.2, s.42. - M.Chromý - F.Kučera, Heraldické památky Malostranského hřbitova v Košířích, Zpravodaj KGHO, příloha 1983, s.3-9.

Obecně k této problematice: L.I. Tananajem, Náhrobní portrét, Umění 30, 1982, s.51-58. - I.Hlaváček, Několik úvah a poznámek o současném stavu studia středověké a raně novověké epigrafiky a jejich potřebách u nás, Umění 30, 1982, s.146-151 (kde i literatura k soupisům náhrobků).

### 5. Erby na architektuře.

Tvoří velmi rozsáhlou skupinu hmotných pramenů heraldiky. Můžeme ji rozdělit na erby na exteriérech nebo v interiérech staveb světského nebo církevního charakteru. Pokud se týče použité techniky, setkáváme se často s erby tesanými v kamenni nebo malovanými, mladší jsou pak erby odlévané v kovu.

V interiérech najdeme u nás první doklady erbů již ve 13. století, jejich počet pomalu narůstá. Jestliže datování nově objevené malby české královské lvice z Přibyslavic je zatím nejisté, rozhodně z 60. let 13. století máme vytesán ve svorníku v kněžišti býv. klášterního kostela ve Pšovce u Mělníka štítek s křížem. Ale i pak počet známých erbů na architektuře narůstá jen pomalu, jejich rozmach můžeme pozorovat až od 30. a 40. let 14. století.

Badatelé si povšimli, že tyto nejstarší výskyty erbů se soustředovaly do svorníků kněžišť, což zřejmě nebylo náhodné. Jak správně dovídala H. Mannlová, měl takový erb

zřejmě symbolizovat přítomnost světské vrchnosti, její práva patronátního pána, ale současně i umístění erbu na toto místo jej posvěcovalo církevní autoritou. Skutečnost, že erb personifikoval určitou osobu majitele nebo stavebníka, můžeme usuzovat i z toho, že na těchto nejstarších památkách zdobil erb jen jeden svorník, ostatní zůstaly prázdné nebo dostaly jinou výzdobu. V dobovém pojetí nešlo určitou osobu ani symbolicky "zmnožit".

Že 13. století chápalo tyto erby s notným smyslem pro symboliku, můžeme vidět i z kronikářské zprávy, podle níž při jedné návštěvě hradu Křivoklátu spadly erby zemí z klenby sálu, do něhož právě vešel Přemysl Otakar II. Středověký pi-satel viděl v této příhodě špatné znamení a předzvěst rozpadu Přemyslových říše.

Musíme také připomenout, že erby na architektuře 13. století byly pociťovány jako ochranný symbol svého majitele, skutečný štit, který stavbu chránil. Ostatně ony tesané nebo malované štíty byly jen stálou náhražkou opravdových štítů, které si jejich majitelé věšeli na zdi. Tyto štíty se věsely na řemen, takže nás nepřekvapí, že někteří malíři jej na něj "zavěsili" i ve svých malbách nebo dokonce, jako např. v jednom portálku v klášteře ve Vyšším Brodě tento řemen vytesal do kamene i kameník.

Ovšem již ve 14. století toto hlubší chápání smyslu erbů na architektuře ustupuje, erby se umisťovaly stále častěji na průčelí staveb nebo do portálů. Požadavek souměrnosti nutil stavitele užít tentýž erb i několikrát. Erb se stal definitivně dekoračně-reprezentačním prvkem.

Ze 14. století se nám dochovaly nejen jednotlivé erby či malé skupiny erbů na architektuře, ale často rozsáhlejší soubory.

Uvést můžeme zprávu o heraldické výzdobě v pražském biskupském paláci, dnes nedochovanou, nebo erby v hradní kapli v Jindřichově Hradci, jejichž vznik byl naposledy kladen do roku 1338 a soubor byl spojen s účastníky křížové výpravy do

Prus. Dosud postrádáme interpretaci erbů v kostele ve Slavětině.

Z tesaných památek 14. století můžeme uvést výzdobu staroměstské mostecké věže v Praze, výzdobu triforia v chrámu sv. Víta nebo pás erbů na hradě Točníku. Zřejmě i do tohoto období spadá heraldická výzdoba svorníků v křížové chodbě býv. dominikánského kláštera v Brně.

Vyvrcholením těchto souborů je jistě erbovní sál na hradě Laufu u Norimberka, kterou nechal kolem poloviny 14. století pořídit Karel IV. Na zdech sálu najdeme více než 100 erbů českých šlechticů a slezských knížat, církevních hodnostářů a dokonce tří měst, které ve svém celku představují nejen heraldické vizitky předních osobností panovníkova dvora, ale jsou vlastně heraldickým vyjádřením mocenské struktury Karlova českého státu.

Právě Karlova stavební aktivita byla vhodnou příležitostí, aby se heraldická výzdoba rozvinula na řadě reprezentačních staveb. Karel IV. měl zřejmě silně vyhraněný smysl pro heraldickou symboliku a byla to snad jeho osobní iniciativa, která dotvořila soubor erbů zemí Koruny české. Ruku v ruce s tímto myšlenkovým programem šla snaha o pozdvižení úrovně výtvarné stránky erbů na architektuře.

Pro umění 13. a počátku 14. století jsou erby na architektuře podány ve vysokém reliefu, mnohdy ještě románského rozvržení, v němž mnohdy detail (např. peří nebo srst) potlačuje celkovou siluetu. Parléřovská dílna rozehrála erby do zcela jiných poloh. Erbovní figury se tesají ploše, zvýraznila se jasná linka, výrazná silueta. Tím se uplatnila plně heraldická stylizace figur, detail byl potlačen.

Erby na architektuře.

Problematikou se velmi podnětně zabývala H. Mannlová, Historický vývoj středověkého znaku spjatého s architekturou, Praha 1967, netiskněná diplomní práce.

Řadu památek lze najít v Soupisu památek historických a místopisných, který vycházel od roku 1897, ale který, bo-

hužel, nepokryl celé území Čech. Ostatní soupisy památek již nebyly tak podrobné, a proto v nich většina heraldických památek schází. Heraldikum a genealogum jistě nemusíme připomínat Sedláčkovy Hrady.

Na Moravě je situace obtížnější. Jednotlivé svazky Vlastivědy moravské přihlížely k heraldickým pramenům v nestejném míře, proto jejich užití pro heraldiky je různé. K tomu viz J. Skutil, Genealogie a heraldika ve Vlastivědě moravské, Listy GHS 1973, díl II, č. 25, s. 8-12.

Za této situace je proto pochopitelné, že mnohdy nezbývá listovat monografiemi o jednotlivých místech či oblastech, ale i turistickými průvodci, abychom narazili na hodnotné, málo známé památky.

Z prací, které si všíaly jednotlivých míst, se musíme zmínit alespoň o souboru na Laufu, který do naší odborné literatury uvedl J. Pilnáček, Vzácná heraldická památka na hradě Laufu, ČRSČ 13, 1941, s. 92. - Týž, České heraldické památky na hradě Laufu, ČSPSČ 57, 1949, s. 65-77. Dobrý popis podali též W. Kraft - W. Schwemmer, Burg und Wappensaal zu Lauf, Nürnberg 1960. Novější literaturu nedostatečně shrnul K. Vyšín, Literatura k nejstarší české znakové sbírce v hradě Laufu u Norimberka, Listy GHS 1977, 5. řada, s. 111-113.

Z ostatních památek můžeme připomenout R. Nový, Jindřichohradecká znaková galerie z r. 1338, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 3-4, 1971, Studia historica VI-VII, s. 179-197. - J. V. Kočandrle, Erbovní světnice na Blatné, Heraldika 2, 1969, s. 17-23. - J. V. Sedlák, Erbovní vývod v kostele ledečském, Listy GHS, 1971, č. 14, příloha. - J. V. Musil, Pamětní erbovní deska v heřmanovické škole, Vlastivědné listy 8, 1982, č. 1, s. 41-42 (Chybí čtení nápisu). - M. Bělohlávek, Znaky Řádu Německých rytířů na presbytáři kostela sv. Bartoloměje v Plzni, Zpravodaj Plzeň 1969, č. 5-6, s. 97-101. - J. Hanáček, Heraldický soubor stavovského domu v Brně (ke 400. výročí vzniku). Zpravodaj KGHO 5, 1983, č. 4, s. 76-87. - Z. Kudělka, Stavební vývoj románského kostela v

Přibyslavicích, Umění 30, 1982, s.43-50 (kde citovaná starší literatura).

### 6. Ostatní hmotné prameny heraldiky.

Tato část pramenů tvoří velmi různorodou skupinu, z níž můžeme připomenout jen určité oblasti.

Velkou skupinu tvoří například erby na látkách, kobercích a gobelinech; u nás můžeme již ve 14. století připomenout tzv. antependium rožmberské, datované před rok 1385 8) a od 15. století můžeme erby na této skupině památek sledovat nepřetržitě.

Malba na skle, stejně tak vitráže, jsou rovněž dobrým pramenem heraldiky. Malby na skle s heraldickou výzdobou známe především ze Švýcarska, ovšem řadu dokladů máme i v našich zemích, nejstarší již ze 14. století. 9) Od oken, která zdobiла sakrální a světské stavby, můžeme přejít ke sklu stolnímu, v němž jsou proslulé zejména malbou zdobené číše, jejichž nádhera soutěží s heraldickými kompozicemi, které byly do skla ryty. 10)

A odtud je opět velmi blízko k heraldické výzdobě porcelánu a jemné keramiky, připomínající osoby či rody objednavačelů.

Náš stručný výčet může pokračovat připomenutím erbů na předmětech, které vyrobili středověcí zlatníci. Zde najdeme doklady u nás i ze 13. století a pak jejich počet opět prudce narůstá. Nalezneme erby ryté i odlévané, velmi vítané jsou ovšem emaily, přinášející i tak potřebné údaje o tinkturách.

Mohli bychom se ještě zmínit o erbech na nábytku, na pracích z kůže atd., výčet je prakticky neukončitelný. Erb na nich hrál především úlohu dekorativní, a proto bývá jeho provedení velmi pečlivé. Právě uměleckohistorické bádání s oblibou z erbů čerpá údaje o objednavatelích či donátorech určitých děl, bohužel stále ne vždy zcela přesně. I když historik umění určí provenienci a dataci určitého předmětu svou metodou, může mu rozluštění erbu mnoho napovědět o prostředí,

pro nějž byl předmět pořizován, i upřesnit jeho dataci. U erbů donátorů musíme mít na zřeteli možnost, že erb mohl být doplněn dodatečně.

Heraldika hraje nezastupitelnou úlohu také při rozluštění různých autorských značek, mistrovských punců nebo cechovních označení.

(pokračování)

#### Poznámky.

- 1) J.Skutil, Heraldické a genealogické prameny v moravských muzeích a archivech, Sborník I.setkání genealogů a heraldiků v Ostravě, Ostrava 1980, s.20-22.
- 2) V.Vojtíšek, O erbech na Staroměstské mostecké věži, V: Kniha o Praze, Praha 1958, s.72-78. - R.Chadraba, Staroměstská mostecká věž a triumfální symbolika v umění Karla IV. Praha 1971. - K.Adamová, K heraldické výzdobě Staroměstské mostecké věže (právně historický pohled), V: Mezinárodní vědecká konference "Doba Karla IV. v dějinách národů ČSSR. Materiály ze sekce státu a práva." Praha 1981, s.104-112.
- 3) Srovn. např. P.R.Pokorný, Heraldika versus restaurátoři, Heraldická ročenka 1974, s.93-97.
- 4) Srovn. např. V.Denkstein, Pavézy českého typu, část III, Sborník Národního muzea v Praze, A XIX,1965, č.1-5.
- 5) Umění doby posledních Přemyslovců (ed. J-Kuthan), Praha 1982, s.137.
- 6) Originál jeho baronského diplomu viz O.Faust, Archiv mesta Bratislavы 1. Súpis erbových listin zemianskych, Bratislava (1938), s.46, č.93.
- 7) Jejich písemné pozůstatnosti jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Brně.
- 8) České umění gotické 1350-1420 (ed. J.Pešina), Praha 1970, s.348, č.459.
- 9) Např. D.Braunová, Renesanční a barokní emailové sklo, katalog sbírky Západočeského muzea v Plzni, Plzeň b.l. (ci-

tace starší literatury) - I.Katona, Beakers, Cups, Goblets, Budapest 1978 (bohemika viz GHI 1983, č.2, s.119). - Doklady z 18. a 19. stol. např. Klasicismus, empir, biedermeier, katalog stálé expozice Moravské galerie v Brně, K.Holešovský, Brno 1983, s.98,106,107.

## College of Arms - dvojí výročí.

Jiří Louda

Rok 1984 přinesl jedno veliké a slavné výročí pro anglickou heraldiku: je tomu 500 let, co král Richard III. patentem, datovaným 2.3.1484, konstituoval anglické heroldy do korporace, zvané College of Arms, což snad lze nejlépe přeložit jako erbovní (či heraldská) kolej.

Přirozeně heroldi a perseveranti existovali v Anglii už mnohem dříve, přinejmenším od počátku 13. století, ale pracovali individuálně a často jen při určitých příležitostech. Teprve od 14. století král a přední velmoži měli heroldy ve svých stálých službách a mnohdy jim dávali tituly podle svých hradů nebo odznaků; tyto tituly jsou často francouzské, jako celá řada terminů v anglické heraldice. Jejich práce zprvu spočívala v pořádání turnajů a jiných ceremonií, při nichž identifikovali rytíře a velmože, kteří se jich účastnili, ale postupem času se začali zabývat i dohledem na správné užívání erbů a vůbec jejich kontrolou.

Zmíněného roku 1484 král Richard III. tedy sdružil všechny heroldy a perseveranty a tak vznikla korporace, tj. právnická osoba, což znamená, že od té doby mají heroldi svůj stálý úřad, který existuje dodnes, i když přirozeně nikoli v původní budově. Dnešní sídlo bylo postaveno v letech 1671 až 1688 po velkém požáru Londýna roku 1666 (předchozí budova, již College dostala od královny Marie I., byla zničena). V této vcelku neimpozantní cihlové budově nedaleko katedrály sv. Pavla pracuje dnes třináct erbovních úředníků čili "officers of arms", jejichž hlavou je dědičný nejvyšší maršálek (Earl Marshal), který však - podle typicky anglické nelogičnosti - sám členem koleje není, i když každý erbovní diplom nese jeho znak. Dnes je jím Miles Francis Fitzalan Howard, 17. vévoda z Norfolku, od roku 1983 rytíř Podvazkového řádu. Dále jsou tři heroldští králové, kteří skutečně nosí na hlavě korunku, kdykoli má korunu i panovník, např. při ko-

runovaci. Nejdůležitější, ale nikoli nejstarší je Garter (Podvazek), jehož funkce byla zřízena roku 1420. Dnes je jím Sir Colin Cole. Starší je Norroy, jehož erbovní pravomoc se vztahuje na Anglii severně od řeky Trentu (Norreys bývalo staré pojmenování tamního lidu); už delší dobu je tento úřad spojen v jedné osobě s úřadem erbovního krále pro Severní Irsko, takže se tento král jmenuje Norroy and Ulster King of Arms. Anglie na jih od Trentu má na starost král s titulem Clarenceux (odvozeno od Clarence), ustavený za vlády Eduarda IV. (Skotsko má svůj vlastní heroldský úřad s Lvím králem a čtyřmi heroldy). Dále je šest heroldů s tituly: York, Windsor, Chester, Richmond, Lancaster a Somerset. Na nejnižším stupni jsou čtyři perseveranti - Rouge Dragon (červený drak), Portcullis (padací mříž), Bluemantle (modrý plášt) a Rouge Croix (červený kříž). K ruce mají přirozeně štáb výtvarníků, kaligrafů i výzkumných a administrativních pracovníků a k tomu bohatý archiv.

Při slavnostních příležitostech nosí heroldi dvorní červenou uniformu a přes ni krátký pláštik, vyšitý královským erbem, kolem krku zlatý řetěz a v ruce žezlo. Jsou oslobováni nikoli svým jménem, nýbrž titulem, např. pan Rouge Dragon. Ve všedním životě samozřejmě sedí ve svých pracovnách a vyřizují četné žádosti ze všech konců anglicky mluvícího světa, týkající se pátrání po předcích, zhotovování a ověřování rodokmenů, prokazování práva nosit erb atd. Nejatraktivnější ovšem je udělování nových erbů jménem panovníka a zhotovování překrásně iluminovaných erbovních patentů. Z jejich rukou vyšly i nové státní znaky celé řady zemí Britského společenství.

U příležitosti 500. výročí založení koleje vydala britská pošta sérii čtyř pamětních známek s výtvarně dokonale provedenými znaky koleje (16 p.), Richarda III. (20 1/2 p.), nejvyššího maršálka (28 p.) a města Londýna (31 p.). Znak koleje je stříbrný s červeným křížem mezi čtyřmi modrými holubicemi s pozvednutým a sklopeným pravým křídlem. Na pří-

bě s červeno-stříbrnými přikryvadly je na zlaté erbovní korunce vzlétající modrá holubice, štíť drží dva stříbrní vstříč hledící lvi se zlatou korunkou kolem krku.

A druhé výročí, o němž se zmíňuje název tohoto článku? Je to trochu osobní záležitost: letos je tomu 40 let, co mi tehdejší York Herald nabídl práci v College of Arms jako výtvarníkovi, což jsem ovšem z pochopitelných důvodů nemohl přijmout - byl jsem v armádě. Moje styky s heraldy se však udržely dodnes a osobně se znám s několika velmi důvěrně. Vždyť i spoluautor mé knihy Lines of Succession je právě Richmond Herald. Ještě déle se znám s dnešním Norroyem, J.P.Brooke - Littlem, jehož hostem jsem i s manželkou už vícekrát býval, a stále vzpomínám na zesnulého Norroye, R.P.Grahama - Viviana a jeho paní. Řada se jich zúčastnila slavnostního oběda, při němž mi loni byla udělena medaile. U všech byl a je okouzlující jejich obrovský smysl pro humor, neformálnost, upřímnost a řekl bych i skromnost: o své práci hovoří často jaksi s osytchem a právě od zesnulého Norroye se mi jednou dostalo na mou "odbornou" otázku odpovědi: já o heraldice nic nevím. Ovšem s nevyřešeným problémem člověk od nich nikdy neodchází. Všichni jsou dokladem toho, že heraldika není zaprášená rezkvizita něčeho dávno zapomenutého, ale živoucí, lidská a krásná záležitost: umění a věda. Anebo řekneme: vědění. Té vědy je kolem nás až příliš mnoho.



Arb College of Arms  
Kresba J. Louda

## Šubířovské kroniky.

Jaroslav Pinkava

Malá obec Šubířov v severní části Drahanské vysociny je daleko široko pozoruhodnou raritou jak svou bohatou historií, tak i jako kolébka celé řady významnějších osob. Leží ve výši až 600 metrů nad mořem, odkud je pěkný rozhled zvláště na sever a na jih do malebného lesnatého okolí. Tradiční chudoba nutila obyvatele těžce pracovat na každé pídi půdy anebo odcházet do světa "za lepším chlebem". Oboje však spojovala láska ke krásnému rodnému kraji, která byla tak intenzivní, že nutila se více zahlobat a vyjádřit se konkrétně a natrvalo - psát. Dnes vidíme, že díky mnohým těm, kteří se v Šubířově či v její osadě Chobyni narodili anebo nějaký čas působili, má obec překvapivé bohatství cenných pamětí, včetně rodinných či rodových kronik.

Kořeny, z kterých tento košatý strom vyrůstal, byly již v době založení vesnice. Je to v první řadě kronika "Analecta montis" od Fr. Schupplera z roku 1735, popisující m.j. založení vesnice v letech 1710-11 a životopis zakladatele Františka Michala Šubíře z Chobyně, dále farní kronika z roku 1848 od Matěje Pavlovského (1807-83), jednoho z buditelů tohoto kraje, školní kronika šubířovská od roku 1895, chobynská od roku 1911, obecní kronika z roku 1920, mládežnická kronika z roku 1945 a j.

Rodopisné kroniky, pokud jsem zjistil, napsali tito Šubířovští rodáci:

- František Čujan, kterého jsem k psaní kroniky podnítil v době jeho nemoci
- Jan Hampl
- František Müller, nar.1910, který nemá-li kompletní rodinnou kroniku, určitě paměti sbíral a sepisoval. V současné době žije v Provodově na okrese Gottwaldov
- Ing. Jaroslav Pinkava

- Stanislav Schneeweiss
- Alfons Ševčík, plukovník v.v., který zemřel v minulém roce 30.8.1983
- Vítězslav Švec
- František Švéda (1894-1961), generál. Jeho rodinnou kroniku jsem neviděl. Zdědil ji syn Vladimír (+ 20.7.1983).  
Předpokládám, že kroniku má vnuk v Praze.

Většina jich byla založena za druhé světové války. Každý autor si ji vytvořil jiným způsobem, podle vlastních představ a obsahového pojetí.

Alfons Ševčík (1894-1983) zachytíl přehledně svůj rod od konce 18. století podle matrik, ostatní část podle svých pamětí - střízlivě, ale čtivě. Psal i obecní kroniku rodiště a řady obcí v okolí, také podnikovou kroniku Moravských šamotových a lupkových závodů Velké Opatovice. Sepsal i dvě publikace: "Po stopách pánů Šubířů z Chobyně" (vydal MNV Šubířov 1946) a "Portáši" (nákladem Výboru národopisných slavností na Vsetíně 1930). Občas přispíval do periodického tisku a přednášel.

Jan Hampl (nar.1912) zjistil své předky z devíti generací (první datum 1662) podle matrik. Zachytíl zvláště cenné paměti svých rodičů - Jana (1871-1962) a Ludmily (1874-1950) a život početné rodiny (9 dětí), z nichž vyšel. Také dosti publikuje a horlivě pracuje v turistice.

Stanislav Schneeweiss (1905-62) sepsal poutavě nejen osudy svých předků a příbuzných, ale i místní pověsti a charakteristiky dávných lidí, kteří chodili do hospůdky jeho rodičů a vůbec ovzduší let v dědině počátkem našeho století.

Ing. Jaroslav Pinkava (nar.1922). Založil kroniku roku 1956. Zachytíl 9 generací rodu otce a 11 generací rodu matky, roz. Žilkové. (Pavel Žilka nar.asi 1600). Rodokmeny, osudy a události čerpal z matrik a jiných archivních fondů. Osudy početné rodiny (10 dětí) podává hodně dle pamětí své matky Filomeny (1889-1972), ale převážně jen faktograficky. Je zároveň kronikářem rodné obce a sousedního města Konice, auto-

rem čtyř publikací z regionální historie a více než tisíce článků v periodickém tisku či publikacích. Také vykonal desítky besed a přednášek z historie.

Vítězslav Švec (nar. 1917) začal psát kroniku kolem roku 1960, nyní píše již bohatě ilustrovaný svazek sedmý. Zachycuje vývoj rodu svého otce i matky roz. Navrátilové - podle matrik asi od poloviny 17. století. Živě líčí zvláště své zážitky z dětství a mládí, poměry v obci se silným sociálním cítěním. Občas publikoval i články v periodickém tisku.

František Čujan (1895-1963) začal psát paměti až roku 1959 v době své nemoci, když pozbyl nohu. Zachytíl údaje a osudy nejen své osobní a rodinné, ale i poměry v obci a okolí, které jako zdatný obchodník dobře znal. Jsou to cenné analýzy o životě spolkovém, hospodářském, sociálním a politickém, jehož se čile zúčastňoval. Nadto popisuje obyvatele obce a rodiny podle domovních čísel se snahou být objektivní - kritický i sebekritický.

Škoda však, že některé kroniky se po smrti autorů stávají stále méně dostupnými či těžko zjistit jejich další uložení a osud.

## Zajímavý případ dvou stejných křestních jmen u sourozenců.

Pavel Vrba

Při rodopisném bádání se někdy setkáváme se dvěma i více stejnými křestními jmény u dětí jedné rodiny. Zpravidla rodiče dávali dítěti stejné jméno, jen když předtím dítě zmřelo. Jen poskrovnu se koncem 18. století v matrikách vyskytou dvě jména žijících sourozenců. V následujícím případě důvodem, a to hned dvojnásobného výskytu křestních jmen u sourozenců, byla dvě manželství otce dětí.

Do obce Vitovice na okrese Vyškov se v polovině 18. století přistěhoval sedlák z Dražovic Václav Leviček, který se narodil 11.8.1741 v Dražovicích, kde rod Levičků byl značně rozšířen. Oženil se zde dne 29.10.1764 s Annou Zahrádníčkovou z Vitovic. S ní měl 5 dětí a po její smrti dne 27.2.1775 (Vitovice) se znova oženil s Marianou Hřebíčkovou někde mimo sledovanou farnost. V druhém manželství se mu narodilo 10 dětí, tedy v průběhu třiceti dvou let celkem 15 dětí. Ve Vitovicích držel celolán č.13, který byl v roce 1794 rozdělen na dva pololány (č.13 a 30). Na nich pak hospodařili jeho synové.

Z dětí Václava Levička věnujme pozornost těm, kteří nesli křestní jména Mariana a Jan. V prvním manželství se mu narodila dne 3.3.1769 ve Vitovicích v domě č.13 Mariana, která se dne 16.2.1789 ve Vitovicích provdala za Ondřeje Kučera, čtvrtlánika z Heršpic (u Slavkova) č.11. Mariana žila s manželem v Heršpicích, kde se jim narodily tři děti. Zemřela mezi rokem 1796-98, neboť další děti má Ondřej Kučera od roku 1799 s jinou manželkou.

V druhém manželství Václava Levička se narodila ve Vitovicích č.13 dne 27.1.1790 dcera - taktéž pokřtěná jménem Mariana - jenž zde zemřela 8.6.1791. Další dcera stejného jména se mu narodila 10.3.1792 ve Vitovicích. Později se dne 18.9. roku 1815 ve Vitovicích provdala za Františka Škařupku, syna Jiřího Škařupky z Vážan č.17. Po sňatku bydleli manželé v

Habrovanech č.55, kde se narodily jejich děti.

V prvním manželství se Václavu Levičkovi taktéž narodil dne 9.5.1771 (Vitovice č.13) syn Jan Leviček, který později ve Vitovicích hospodařil na pololání usedlosti č.13. Oženil se dne 6.2.1798 ve Vitovicích s Margaretou, dcerou Tomáše Křivánka z Vitovic, která se po jeho náhlé smrti dne 9.4.1798 znova provdala dne 9.10.1798 ze Floriána Svobodu z Kroužku. O dvacet tří let později se Václavu Levičkovi v druhém manželství narodil dne 12.5.1794 syn, který též dostal jméno Jan. Dne 25.5.1819 se v Dražovicích oženil s Martou, narozenou 28.7.1800 v Dražovicích, která byla dcerou Martina a Petronily Barkových z Dražovic č.3. Manželé bydleli ve Vitovicích č.16, kde se narodily jejich děti a jejich potomci žijí dodnes.

V prvním případě asi problémy se stejným křestním jménem sourozenců nevznikaly, neboť Mariana z prvního manželství byla provdána jinde. V druhém případě však oba synové žili čtyři roky pod jednou střechou. Ještě třeba uvést, že kmotři dětí u prvého a druhého manželství Václava Levička byli různí.

Uvedený případ naznačuje, že rodopisec musí při rekonstrukci jednotlivých rodin a sestavování rodokmenů počítat s eventualitou stejných křestních jmen u sourozenců. Opatrnosti je třeba zvláště tam, kde pracujeme s neúplnými rodopisnými daty.

#### Prameny a literatura:

SOA Brno, E 67, matriky obce Vitovice (okres Vyškov) č.2764, 2765 (N,O,Z), 2766 (N), 2770 (O) a 2722 (Z); Dražovice č.713, 715 a 716.

František Klein, Sourozenci se stejným křestním jménem, In: Vlastivědný věstník moravský I/1946, č.l.s.41-42.

# HERALDICA BRUNENSIS I.

## Znaky významných brněnských osobností (6).

### František Ignác Sinapius (1655 - 1702).

Známý brněnský vydavatel knih. Narodil se v Brně dne 7.10.1655. 1) S jeho rodem se v archivních pramenech setkáváme již na počátku 17. století. Sinapiové přišli do Brna nejspíše ze Žamberku (Senftenberg) v Čechách, či některého z německých Senftenbergů, jak o tom svědčí německá podoba jejich příjmení (Senfenberger, Senfenperger). V literatuře o rodině najdeme celou řadu omylů a nepřesností. Například Pilnáček je nedopatřením zařadil mezi erbovnické rodiny. 2)

Nejstarším zjištěným předkem je děd Františka Ignáce - Václav Sinapius (Senfenberger) - který dne 29.7.1604 získal v Brně měšťanské právo. 3) Jeho zaměstnání není nikde uvedeno. Zřejmě byl obchodníkem nebo úředníkem. Od roku 1612 vlastnil dům nalézající se v lokalitě nad dnešním Kapucínským náměstím. Jelikož zpustlý dům, který vlastnil v roce 1566 Jan Kulhánek a od roku 1600 Jošt Voglman, koupili někdy po roce 1634 kapucíni, dá se předpokládat jeho poloha v horní části areálu kapucínského kláštera. 4) Václav Sinapius byl ženat se Salomenou, se kterou, pokud víme, měl dceru Uršulu, narozenou dne 22.5. roku 1610 v Brně a syna Jana Ludvíka, narozeného tamtéž dne 26.1.1616. 5) Poslední zpráva o něm je z roku 1634. 6)

Zmíněný Jan Ludvík Sinapius (Senfenberger) se po dosažení dospělosti oženil v Brně dne 10.8.1637 s Annou Marií pozůstalou dcerou po brněnském měšťanu Františku Demonierovi (Demanier a pod.) 7) a 17.8.1637 še stal brněnským měšťanem. Původně se věnoval obchodu. V letech 1638-40 se stal písárem v Židovské bráně. Bydlel v objektu zvaném "Buchhaus" (1638-53), který sloužil k ubytování zemských a městských úředníků. 8)

I na něho dolehla těžká doba po švédském obléhání Brna, jak o tom svědčí jeho prosba ze dne 17.8.1648, aby mu purkmistr a rada města Brna uhradila alespoň část jeho pohledávky ve výši 45 zlatých. 9) Jeho finanční situace začala být neutěšená, když na podzim roku 1648 vážně onemocněl, v důsledku čehož ztratil místo písáře. Přes opětovné prosby místo zřejmě nezískal. 10) V roce 1651 je uváděn jako mýtní zřízenec (Iber Reider). 11) Dne 28.2.1661 se oženil s Kateřinou pozůstalou dcerou po Wolfgangu Gruberovi měšťanu v Rostudtě (?) ve Štýrsku (Rakousko). 12) Zemřel někdy v letech 1661-1671. Jeho rodinu lze zhruba rekonstruovat:

Jan Ludvík S i n a p i u s (nar. Brno 26.1.1616 - zemř. ? inter 1661-1671.)

I. manželka Anna Marie Demonierová (Nar. ? ? - zemř. ? inter 1655-1661), sňatek Brno 17.8.1637

II. manželka Kateřina Gruberová (nar. ? ? - zemř. ? ?) sňatek Brno 28.2.1651

1. František nar. Brno 12.7.1638 - ? ?
2. Maximilián nar. Brno 7.3.1640 - zemř. jako dítě
3. Jan Valentin (Valten) nar. Brno 16.6.1642 - zemř. ? ? 13)
4. Ondřej nar. Brno 1.12.1644 - zemř. ? ?
5. Maximilian II nar. Brno 6.1.1647 - zemř. ? ?
6. Šimon (Ondřej) nar. Brno 14.10.1648 - v Polichně 1716
7. Jeremiáš nar. Brno 21.5.1651 - zemř. Brno jako dítě 14)
8. Bernard (Ignác) nar. Brno 15.5.1653 - zemř. ? ?
9. František Ignác nar. Brno 7.10.1655 - zemř. Brno 19.9.1702

Z životních osudů synů Jana Ludvíka víme, že Jan Valentín byl knězem v jesuitském řádu. 15) Další syn - Šimon Ondřej - se stal známým železářským odborníkem a mincmistrem. V 80. letech 17. století byl na praxi zřejmě ve Štýrsku, kde rodina měla příbuzné. Zprávy o něm máme, že v této době působil ve službách Pruskovských z Pruskovova v Hradci u Opavy. V roce 1678 se usadil v Kroměříži, kde nastoupil do funkce mincmistra v biskupské mincovně. Dokladem jeho mincmistrovské

činnosti je značka na mincích sestávající ze začátečních písmen jeho jména - S A S . 16) Zde se 22.1.1680 oženil s Mariánou, která pocházela z významného měšťanského rodu Trtinů. Byla vdovou po panském písáři Jakubu Zubřickém. Díky tomuto sňatku v roce 1680 získal dům v Kovářské ulici č. 21 za 1000 zlatých. Na tomto domě měla hypotékou zajištěnou pohledávku jeho nevlastní dcera Terezie Zubřická, později provdaná za Jiřího Reinharta Birama z Pillenberku. 17) V roce 1684 Šimon Ondřej odchází z nezjištěných důvodů z kroměřížské mincovny. Kde následujících pět let působil není známo. Bezpochyby se nějakou dobu zdržoval v Brně, neboť dne 23.4.1686 žádal městskou radu, aby na něho z důvodu koupě převedla dům nějakého Pecha (Pechisches Haus). 18) V letech 1684-89 se marně ucházel u Jana Adama z Liechtenštejna o jmenování správcem adamovských železáren a hamrů na dalších panstvích. Slíboval povznesení výroby, zlepšení technologie výroby železa. Za odměnu žádal částku, kterou získá z provozu navíc proti dosavadnímu stavu. 19)

V roce 1689 se vrací do biskupské mincovny v Kroměříži, kde působí do roku 1695. Získal značný majetek, který je v roce 1690 odhadován na 10 tisíc zlatých. Přesto ho nekliáná povaha žene k dalšímu podnikání. Zanechal práce v mincovně a od olomouckého biskupa si najal nově otevřené železné hutě v Kelči. Nájem byl natolik vysoký, že na to Šimon Ondřej kapitálově nestačil. Kroměřížský měšťan Ocásek mu půjčil částku 571 zlatých, kterou si na kauci vypůjčil u kroměřížských židů. Za tento nájem se ještě musela zaručit jeho manželka penězi, které získala prodejem tzv. zubřického dvorce. Šimonu Ondřejovi se však v podnikání nevedlo a olomoucký biskup již k 31.12.1699 pro neplacení nájemného pronájem vypověděl. Dluh na nájemné činil 2933 zlatých. Na Šimona Ondřeje je uvalena domácí vazba. Jeho manželka jako ručitelka a měšťan Ocásek byli postiženi majetkovou exekucí. Po tomto společenském debaku odchází od manželky z Kroměříže, která zde zemřela v roce 1722.

V půli listopadu roku 1700 prováděl zdarma zkoušky výroby tzv. štýrské oceli v adamovských železárnách. Zkoušky nebyly asi úspěšné, neboť v druhé polovině listopadu se s ním setkáváme ve službách Arnošta Leopolda z Gellhornu v blanenských železárnách. 20) V letech 1700-05 se pravděpodobně zdržoval v Polsku. V roce 1705 se opět vrátil do Blanska. Stálou snahou Šimona Ondřeje bylo správcovství v adamovských železárnách, kde asi měl nejlepší podmínky pro své pokusy. Z tohoto důvodu zřejmě odmítl funkci správce hamru v Opavě a ve Žďánicích. Přes dlouhé jednání se jím však nestal. V roce 1707 pracuje v Křižanově u hr. Maxmiliána Oldřicha z Kounic. Měl zde úspěchy s výrobou železa a jednal s majitelem hutě o možnosti kapitálově se podílet na podnikání. K dohodě mezi stranami však nedošlo. V roce 1708 pobývá opět v Blansku, kde dne 18.9.1708 uzavřel smlouvu s Maxmiliánem Oldřichem Kounicem na zřízení manufaktury na výrobu zbraní, zahradních a viničních potřeb v Polichně na uherskobrodském panství. V této době se naposled pokouší získat správcovství v Adamově. V Polichně v roce 1716 umírá. Z jeho dětí známe dvě dcery: Annu provdanou za měšťana Postla v Scheinhalsu (Rakousko), Františku provdanou za císařského rychtáře v Uherském Hradišti, Františka Edera.

Dalším známým synem Jana Ludvíka byl Bernard Ignác Sinapius. V Brně působil jako výborný rytec a zřejmě úzce spolupracoval se svým bratrem Františkem Ignácem. Do brněnské historie se trvale zapsal vyrytím plánu města Brna z roku 1692 a dále vyrytím známého pohledu na Brno podle předlohy Fra Pistoriusa, který vyšel jako volný grafický list v roce 1697. 21) O jeho životě a díle víme poměrně málo, proto doufáme, že se k jeho osobě v rámci tohoto seriálu ještě vrátíme.

Nyní se dostáváme k Františku Ignáci Sinapiovi, který v Brně založil dlouhodobě působící tiskárnu. Mladí prožil ve stísněných poměrech. Brzy mu zemřeli rodiče. Společně s mladšími bratry byl vychováván sestrou své matky, Dorotou rozenou Demonierovou. Byla vdovou po brněnském měšťanovi Janu Kryš-

tofu Seidlovi, s nímž měla více dětí. O špatné finanční situaci svědčí skutečnost, že Dorota Seidlová nakonec zemřela v úplné chudobě jako městská almužnice.

Z tohoto důvodu se František Ignác záhy ucházel o nějaké zaměstnání. Dne 17.12.1671 se obrací na purkmistra a radu města Brna se žádostí o nějaké úřednické místo. Přitom se odvolával na zásluhy svého otce i zkušenosti v úřednické práci, které získal při pomáhání svému bratru Janovi. V žádosti se též odráží neutěšené majetkové poměry sirotků i Doroty Seidlové. 22) Bud zaměstnání v Brně nedostal nebo s ním nebyl spokojen, neboť se nakonec vyučil knihtiskařem. Působil v tiskárně hradeckého knihtiskaře Daniela Albrechta Kamenického. Po jeho smrti vedl tuto tiskárnu jako faktor. 23)

Cílem Františka Ignáce bylo zřízení tiskárny v Brně, kde v té době nepůsobila žádná tiskárna. Podmínky si pro to vytvořil, když v roce 1686 koupil zařízení tiskárny pražského knihtiskaře Jana Arnolta 24) a získal pomoc brněnské městské rady při vyřízení právních záležitostí kolem této tiskárny. 25) V roce 1688 byla tiskárna po značných průtazích převezena z Prahy do Brna a František Ignác se dal do práce. 26) Vydával jak drobnější tiskoviny (modlitby, písň různého druhu, úřední materiály), tak skutečné publikace většího rozsahu. Z nich je třeba jmenovat: Kancionál (1697), Práva a zřízení zemská království českého (1701), Práva městská (1701) a další. Z hlediska prosperity tiskárny byla pro něho důležitá privilegia panovníka na vydávání knih náboženského obsahu určených širokým vrstvám obyvatelstva. Dne 5.12.1693 získal privilegium na výlučné vydávání knihy M. Cochema "Grosser Baumgarten" a dne 8.7.1697 privilegium na knihu téhož autora "Guldener Himmelschlüssel". Zatím nevíme, kde byla tiskárna umístěna. Teprve dne 25.1.1702 kupuje František Ignác dům od Jiřího Adriana Schillinga, brněnského radního a sirotků po Pavlu Jandlovi, povozníku, který se nalézal na Měnínské ulici (dnešní ulice Orlí). Dům, který byl mezi domy Ondřeje Ortowitze a Kryštofa Lobera, získal za

2 tisíce zlatých. Z této sumy měl složit tisíc zlatých v hotovosti a zbytek měl splácat během tří let. 27)

Dne 5.6.1689 se František Ignác oženil s Marií Alžbětou dcerou znojemského měšťana a obchodníka se sukнем, Bedřicha Ondřeje Schellera. 28) Měl s ní dcery: Marii Annu, Marii Barbory a Annu Johanu. 29) V matrikách je též připomínán jeho syn František Tobiáš, narozený dne 5.2.1693 v Brně, který zřejmě brzy zemřel. 30)

František Ignác Sinapius se nedožil vysokého věku. Již dne 26.6.1702 sepsal testament a dne 19.9.1702 v Brně umírá. Univerzální dědičkou majetku učinil svoji manželku, která dále vedla tiskárnu za pomoci faktora. Dne 15.11.1706 se však znova provdala za faktora tiskárny Jana Františka Svobodu, kterému věnem přinesla všechn svůj majetek a předala řízení tiskárny.

Jan František Svoboda pocházel ze staré pražské knihtiskařské rodiny a v Brně dne 5.11.1706 získal měšťanské právo. Činnost tiskárny rozšířil o v tehdejší době velmi oblíbené "Titular Kalendry". Zemřel v Brně 4.4.1717. Jelikož neměl s Marií Alžbětou děti, za svého univerzálního dědice ustanovil bratra Jakuba Maximiliána Svobodu, narozeného 1686 ve Vršovicích u Prahy, který se stal dne 10.1.1718 brněnským měšťanem.

Majetkové poměry týkající se tiskárny se značně zjednodušily sňatkem Jakuba Maximiliána s prostřední dcerou Františka Ignáce Sinapia - Marií Barbory - který se konal v Brně dne 24.9.1718. Po smrti Jakuba Maximiliána (+19.9.1736) se vdova Marie Barbora ujala vedení tiskárny. V roce 1741 se znova provdala za Antonína Jakuba Lienhardta a řízení tiskárny svěřila faktoru Janu Antonínovi Preissovi. Po její smrti (+ 1746) vlastnil rod Svobodů a po přeslici i rod Sinapiů tiskárnu ještě v další generaci. 31)

Měšťanský znak Františka Ignáce Sinapia máme doložený na pečeti ze dne 18.3.1688 32), která je přitištěná, červená, oválného tvaru o rozměrech 14 x 13 mm. V pečetním poli ohra-

ničeném jemným perloucem se nachází znak skládající se z pravo nakloněného štítu v podobě jednoduchého terče, v němž je kosmý úzký pruh. V poli nad ním je ve směru pruhu kráčející lev asi s jedním ocasem. Na štít je postavena mírně vpravo otočená korunovaná turnajská helmice s přikryvadly pláštového tvaru. Vpravo jsou přikryvadla nařasená do záhybů, vlevö jsou na způsob knížecího pláště. Za klenotem jsou otevřená orlí křídla mezi nimiž je vyrůstající lev. Vpravo u okraje přikryvadel je opis F I S. Pečeť je zřejmě též cenným dokladem ryteccké práce Bernarda Ignáce Sinapia.



Známe též znak Šimona Ondřeje Sinapia, který se zachoval-v Kroměříži na sousoších od Jeana Baptista Dieussarta z roku 1696. 33) Pilnáček publikoval tento znak údajně podle předlohy na sousoší. 34) Použil však šablonu typickou pro historický sloh konce 19. století. Sledování umělecké stránky znaku se v tomto případě vyplatilo, neboť můžeme říci, že buď oba zmíněné znaky měly společnou předlohu nebo vytvořeny jeden od druhého.

Znak Šimona Ondřeje se skládá z pravo nakloněného štítu v podobě jednoduchého terče, který je kosmo dělený. Nahoře ve směru dělení kráčí dvouocasý lev. Dolní pole není zřetelné. Pilnáček 35) uvádí a vyobrazuje liliovou ratolest s květem, což je málo pravděpodobné. Na štít je postavena helmice s přikryvadly pláštového tvaru jako u znaku Františka Ignáce. Za klenot jsou otevřená křídla mezi nimiž je vyrůstající lev. Pilnáček též uvádí a vyobrazuje znak Šimona Ondřeje podle pečeti z roku 1700 36), který se skládá ze štítu s kosmým pruhem, v němž je kráčející zvíře, zřejmě lev. Za klenot jsou pouze otevřená křídla. Takové odchylky jsou v měšťanské heraldice 17. století poměrně časté.

Symbolika znaku není zcela jasná. Lev stejně jako orlice či gryf byl častým symbolem úřednických rodin.

Jiří L. Bílý

Poznámky:

- 1) Archiv města Brna, Sbírka matrik, křestní a oddací matrika farního úřadu sv.Jakuba v Brně z let 1643-78 (díl VIII), signatura I/9 s.498. (Příjmení v zápisu zkomoleno na Sinaibus).
- 2) Josef Pilnáček, Staromoravští rodové, Brno 1972 (reprint), dotisk 1982 s.499 převzal údaje z rukopisu Maura Simonise (Výtah z křestních matrik kostela sv.Jakuba všech šlechtických, graduovaných a významných osob 1587-1808). Zde uvedeny záznamy svědčící o existenci brněnské erbovnické

rodiny Sinapiů ze Senftenberka. Vše vzniklo na základě mylné interpretace křestního zápisu Šimona Ondřeje Sina-pia, který měl původně tuto podobu: "den 14. October (1648) Johannes Ludwickh Senfenberger/ Mater Anna Maria/ Infans Simon/ Patrini Johannes walschan ein handelsmán und frau Anna ein Schusterin." Později byl tento zápis v křestní matrice doplněn lineární glosou světlejším inkoustem nad jméno Senfenberger, uvádějící druhou podobu příjmení Jana Ludvíka "Sinabius von". Přitom předložka von měla naznačit původ rodu. Maurus Simonis převzal zápis, do něhož zapracoval i tuto glosu tak, že zněl "Johann Ludwig Sinapius von Senfenberg/ Mater Maria/ Simon/ Johann Walschan ein handelsmann frau Anna ein Schusterin". Takto vznikla nová erbovnická rodina. Pozitivní stránkou tohoto omylu je skutečnost, že Maurus Simonis vypsal z matrik další zápis y týkající se Sinapiů a tím zachoval cenné genealogické údaje z dnes nezvěstné matriky. Jinak predikát "von Senfenberg" se nikde již nevyskytuje a není uváděn ani u členů rodu, kteří se domohli významnějšího postavení.

- 3) AMB, Sbírka rukopisů rukopis č.2769 (Kniha přijímání měšťanů z let 1559-1619). Již v roce 1601 se v Brně uvádí Toman Sinapp, majitel domu na ulici Kobližné (dnes Gagari-nově) - viz rkp.12 f.165
- 4) AMB, SR, rkp. 12, f.28; rkp. 13 f.28 (knihy lozunků). Po-prvé je lokalita specifikována jako "Unter dem Perg", po-druhé "Hinter dem Bischoffs Hoöff".
- 5) AMB, fara sv.Jakuba v Brně (inventář Burian), inv.č.4 (Maurus Simonis, Výtah z křestních matrik kostela sv.Jakuba všech šlechtických, graduovaných a významných osob 1587-1808, pořízený 1808). Uvedená data nelze ověřit, neboť matrika z tohoto období je od 19. stol. nezvěstná.
- 6) viz pozn. 4
- 7) AMB, SM, oddavková kniha farního úřadu sv.Jakuba v Brně z let 1634-1643 (B), sign. 1/38, s.50.

- 8) AMB, SR, rkp. 13, f.57
- 9) -AMB, Akta purkmistrovská, stará signatura 1648 / nevyřízené spisy, nová signatura k. 2 / nevyříz. sp. f.405-406.
- 10) AMB, AP, star.signatura 1648 / nevyříz. sp., nov. sign. k. 2/, nevyříz. sp. f. 474-475; opětovná prosba star. sign.. 1648 / nevyříz. sp., nov. sign. k. 2/, nevyříz. sp. f. 496-497.
- 11) viz pozn. 14 (křestní zápis Jeremiáše)
- 12) AMB, SM, oddavková matrika f. úř. sv. Jakuba z let 1643 až 1729 (C) sign. 1/39, s.227
- 13) AMB, SM, křestní matrika f. úř. sv. Jakuba z let 1634 až 1643, sign. 1/8
- 14) AMB, SM, matrika sign. 1/9, s.82 (Ondřej), s.178 (Maxmi-lián), s.243 (Šimon), s.327 (Jeremiáš), s.498 (Bernard). K jednomu z nich se zřejmě vzťahuje anonymní zápis v úmrtní matrice f. úř. sv. Jakuba v Brně (AMB, SM, sig. 1/60) "Den 4 Juny (1655) Ist dess Sinabbius Sohn begraben".
- 15) viz pozn. 22
- 16) Miroslav Hradil, Šimon Ondřej Sinapi, jeho život a dílo (resumé přednášky) In: Zpravodaj pobočky ČNS v Brně, číslo 32 (říjen 1979), s.14-17.
- 17) František Václav Peřinka, Dějiny města Kroměříže, díl III, Kroměříž 1940, s.88, 114, 157, 158, 188, 480. Peřinka se domníval, že se jedná o Němce pocházejícího ze Štýrska. Pilnáček ho označil za Itala, který přišel na Moravu ze Štýrska. Jedná se o omyl, vyvolaný tím, že Šimon Ondřej pobýval na zkušené ve Štýrsku. Odtud si na Moravu přivezl též tovaryše. Tento chybný údaj přejímá i další literatura. Šimon Ondřej jinak psal, jak je to na tuto dobu obvyklé, česky i německy.
- 18) AMB, SR, rkp. 1278, f.121 (kniha zápisů městské rady).
- 19) Josef Pilnáček, 250 let práce ČKD Blansko 1698-1948, Blansko 1948, s.165.
- 20) Josef Pilnáček, Paměti města Blanska a okolních hradů, Blansko 1927, s.165.

- 21) Gustav Trautenberger, Die Chronik Landes-hauptstadt Brünn, Brünn 1896, díl III, s.240, 242; díl IV 3,26.
- 22) AMB, AP, star. sign. 1671 ll/2021, nov. sign. k.24 fol. 1/135-6
- 23) Milena Flodrová, Brněnstí tiskaři v 17. a 18. století In: Brno v minulosti a dnes, IX, Brno 1970, s.63-67.
- 24) Josef Volf, Zakoupení tiskárny Arnoltovské v Praze knihtiskařem brněnským Sinapim r. 1688, In: Časopis matice moravské 1922, s.214.
- 25) Jako další prameny M. Flodrovou neuvedené možno uvést: AMB, AP sign. 1688, M 1, N 24, k 58; sign. 1688, M 3, N 17, k 59.
- 26) AMB, SR, rkp. 1280, f.76, 121.
- 27) AMB, SR, rkp. 1687, f. 129
- 28) AMB, SM, matrika sign. 1/39 s. 714
- 29) AMB, SM, křestní matrika f.úř, sv. Jakuba v Brně z let 1687-1704, sign. 1/11 s.547 (Anna Johana).
- 30) Křestní zápis Františka Tobiáše není jasný, neboť jeho matka je zde uvedena Anna Marie a nikoli Marie Alžběta.
- 31) údaje převzaty z práce M. Flodrové viz pozn. 23
- 32) AMB, AP, sign 1688, M 3, N 17, k 59.
- 33) Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody v Brně, evidence nemovitých památek poř. č. 6019 (Zvěstování P. Marie), poř. č. 6020 (Kristus s Marií). Sousoší se původně nacházela v areálu františkánského kláštera v Kroměříži. Dnes jsou sochy umístěny v Kroměříži v lokačitě "Na kopečku". O sousoší psal též V. Jůza, Kroměříž, Praha 1963 s.49.
- 34) viz pozn. 19 s.28
- 35) ibidem, dále Josef Pilnáček, Adamovské železáry 1350-až 1928, Brno 1928 s.46, týž, Staromoravští rodové, Brno 1972 (reprint), dotisk 1982 s.569
- 36) viz pozn. 20 s. 165

# HOVORY G + H

Jméno doc. dr. Sáši Duškové, DrSc. je dobře známo našim archivářům, historikům a medievistům. Spolu se svým učitelem, prof. dr. Jindřichem Šebánkem, DrSc. (1900 - 1977) vydávala edici Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae a v současné době připravuje do tisku další svazek. V této edici budou postupně moderně zveřejněny a interpretovány dokumenty diplomatické povahy české provenience nebo se vztahem k českým zemím až do roku 1310; dosud jsou vydány svazky do roku 1278. A protože součástí této edice jsou přesné popisy pečetí, stane se Kodex nejúplnějším katalogem našich pečetí do roku 1310. Stejně důležité jsou přípravné studie k českému diplomatáři, v nichž prof. Šebánek a doc. Dušková plně pořádli funkci pečeti v českém státě přemyslovského období. (Viz J. Šebánek - S. Dušková, Výbor studií k českému diplomatáři, Brno 1981, kde podrobná bibliografie).

## 1) Čím přispívá edice CDB pro naši sfragistiku?

CDB v prvé řadě přináší popisy pečetí na listinách a pokud jde o pečeti, jejichž držitelé pocházeli z českých zemí, podává i jejich reprodukce. V připravovaném svazku V, 4 jich bude něco málo přes 180. To je dost značný počet. Část jich je pochopitelně známá, ale budou tam i pečetě dosud neznámé. V druhé řadě je však třeba posuzovat i vztah pečetí, respektive jejich držitelů k listině a k právním pořízením v ní obsažených, tedy stručně řečeno, je třeba zkoumat společenskou funkci pečeti. V tomto bodě pak se domnívám, že Kodex přispěje velmi pozitivně k rozvoji sfragistiky.

2) Jak využíváte heraldických a sfragistických poznatků při své práci na edici?

Je pochopitelné, že musím brát zřetel na vše, co z obou disciplin bylo vydáno, pokud jde o zkoumané období. V prvé řadě jde o zachycení a popisy pečetí.

3) Co soudíte o současném stavu naší heraldiky a genealogie?

Vždy lze hodnotit kladně snahy o rozvoj těchto obou pomocných věd, které tu nepochybňně jsou. Uvítala jsem v poslední době zejména zvýšený zájem o heraldiku městskou.

# HLÍDKA HISTORICKÉ FALERISTIKY

Počínaje příštím číslem našeho zpravodaje, zahájíme novou rubriku našich GH informací - Hlídku historické faleristiky.

Význam historické faleristiky pro ostatní discipliny v pomocných vědách historických je všeobecně znám; z neznalosti předmětu však přehlížena, zejména u vlastivědných pracovníků, kteří snad aby neučinili chybu, ve svých pracech problematiku obejdou obecným sdělením. Je naším zájmem, aby členové klubu získali základní znalosti a přehled v tomto vědním oboru, který mnohdy důležitě doplňuje naše pozorování a následné výzkumy jak v heraldice, genealogii, numismatice, tak i v řadě sběratelských oborů. V náplni členských schůzí GH klubu je věnováno faleristice několik přednášek.

V naší hlídce se budeme věnovat historické faleristice, již jsme ohraničili dobu vzniku řádů a ukončili rokem 1848. Nevíme, zda toto ohraničení rokem 1848 je nejšťastnější, jsme ochotni o něm diskutovat a věříme, že čas přinese nějaké upřesnění.

Rádi přivítáme Vaše původní a dosud neotištěné příspěvky v tomto oboru. O zařazení rozhodne redakční rada a vedoucí této "Hlídky" Dr. Ivan Koláčný, který bude tuto hlídku redigovat. Budeme zaznamenávat i historické faleristické anotace, novou literaturu a další akce jako výstavy, aukce a pod. Všem zájemcům chceme dát přehled o dění v oboru. Je známo, že na Moravě nevěnuje se faleristice žádný časopis ani pravidelnou rubrikou a tak chceme vedle časopisu Drobná plastika a Sběratelské zprávy ČNS, pob. Hradec Králové, jež přináší faleristické materiály ze všech období, rozšířit na Moravě tento vědní obor mezi heraldiky, genealogy a vlastivědnými pracovníky a přinést i něco nového z vlastní práce členů GH klubu.

redakce

# ZPRÁVY O LITERATUŘE

Dušan Třeštík:

NEJSTARŠÍ PŘEMYSLOVCI VE SVĚTLE PŘÍRODOVĚDNÉHO A HISTORICKÉHO ZKOUMÁNÍ, In: Československý časopis historický, roč. XXXI, 1983, č. 2, s. 233-255.

Uvedená stať odborníka na starší české dějiny reaguje na výsledky antropologickolářského výzkumu kosterních pozůstatků prvních šesti generací Přemyslovců, provedeném Emannuelem Vlčkem, s nimiž se mohla široká veřejnost seznámit na výstavě otevřené v roce 1982 na Pražském hradě s názvem "Nejstarší Přemyslovci ve světle antropologickolářského výzkumu" a též prostřednictvím stejnojmenného katalogu, o němž jsme již referovali (GHI 1982, č.4, s.92-95).

Třeštík dosažené výsledky, zejména otázku věku, konfronтуje s dosavadním stavem historického bádání, jak vyplynul z kritiky a interpretace písemných pramenů. Samozřejmě, shoda výsledků by potvrdila exaktnost našeho poznání. Žatím však diametrálně rozdílné závěry spíše vyvolávají otázku, která z obou uplatněných metod se více blíží pravdě.

Stejných výsledků při zjišťování věku bylo dosaženo u kněžny Ludmily, Bořivoje (zde není jistá identita pozůstatků nalezených v hrobě K 1), Spytihněva I., Spytihněvovy manželky, Břetislava a Jitky. K rozdílnému určení věku dospěl Vlček při zkoumání pozůstatků Vratislava I., Václava, Oldřicha a Jaromíra.

Třeštík z této skutečnosti vyvozuje, že buď se nejedná o pozůstatky uvedených Přemyslovců nebo metoda zjišťování stáří podle tzv. zubního věku je nespolehlivá. O identitě pozůstatků Vratislava a Václava nelze pochybovat, proto se Třeštík přiklání k názoru, že aplikovaná metoda přejatá ze soudního lékařství, je pro historicky starší populaci nepřesná. Diskutabilní je identita pozůstatků Oldřicha a Jaromíra.

Autor článku též upozorňuje na zjevné omyly, kterých se zpracovatel katalogu dopustil, když ve snaze podat ucelený pohled na celou problematiku, se dal do řešení otázek, které přesáhly jeho vědeckou erudici.

I pro genealoga, který se nezabývá genealogií panovnických rodů, je tato statě zajímavá jako brillantní ukázka práce s neúplnými rodopisnými údaji. Jednou z premis genealogických dedukcí je dosažení zletilosti v 18 letech. Zde by bylo možné namítnout, že obecně se určovala zletilost podle sekundárních pohlavních znaků. I když to nijak pronikavě nemění Třeštíkovy závěry, bylo by lépe uvažovat s hranicí u mužů  $\pm$  16 let.

Jiří L. Bílý

sú (Jaroslav Šula):

EMANUEL VLČEK, NEJSTARŠÍ PŘEMYSLOVCI VE SVĚTLE ANTOPOLOGICKO-KOLÉKAŘSKÉHO PRŮZKUMU, Praha 1982, nestránkováno (s. 48).

In: Sběratelské zprávy 39, vydala pobočka ČNS v Hradci Králové, Hradec Králové 1982, s. 282-283.

Recenze Jaroslava Šuly se vrací k Vlčkově práci tam, kde se autor odvolává na výsledky numismatického výzkumu. Jedná se zejména o jména a původ manželek Boleslava I., Boleslava II. a Boleslava III. Poukazuje na skutečnost, že úmrtí Adivie podle kosterních pozůstatků, které jí Vlček přisoudil, by časově předcházelo ražbu prvních denárů (kolem roku 955). Nebyl by důvod, aby se jméno zemřelé manželky objevilo na prvních denárech. V této souvislosti Šula upozorňuje, že diskuse ohledně ikonografické a epigrafické interpretace prvních denárů nadále trvá a "závěry E. Vlčka, byť pronášené podmíněně, k řešení nenapomohly. Spíše naopak."

jlb

KRÖNIKA RODINY FUKSOVY. K vydání připravil Antonín Verbík, Blok 1982, 109 s.

Z úzce genealogického hlediska přináší knížka, ilustrovaná půvabnými obrázky Jana Dungla, zdánlivě velmi málo. Svůj vlastní rod zaznamenali Fuksové z Třebetic u Hulína jen několika nejnuttnejšími krátkými zápisu. Rovněž k poznámenání jejich majetkových poměrů jim stačilo několik prostých vět. Kroniku začal v roce 1770 psát Václav (1760-1813), pokračovali Jan (1785-1851) a Václav (1825-1882) a kronika končí nedopsaným zápisem Jana (1849-1896) v roce 1874.

Čtyři generace Fuksů si spíše zapisovali události ze svého "okolí", které mely pro ně určitý význam. Termín "okolí" můžeme chápát velmi široce, od poznámek o požárech ve vlastní obci nebo blízkých vsích a městech, přes poznámky o úrodě a ceně zemědělských výrobků až po dramatické momenty z evropských dějin. I tato faktografická stránka asi nikterak nerozmnožuje naše poznatky o minulosti, známe je často z jiných pramenů.

Při čtení kroniky si však stále uvědomujeme, jak přesně se jejím pisatelům podařilo vystihnout myšlenkový svět oněch několika generací moravských sedláků, kteří byli ze světa feudálního poddanství stále více vtahováni do světa moderního kapitálu. A jistě nemůže být hodnotnějšího cíle pro rodinnou kroniku, než zachycení myšlenek, starostí a radostí generací, jejichž život dokumentuje.

Edice kroniky je doplněna úvodem, jehož historickou část napsal Antonín Verbík a jazykovou Věra Lamprechtová. Knížka je uzavřena krátkým přehledem historických dat a místaím rejstříkem.

tk

UMĚŘÍ DOBY PŮSLEDNÍCH PŘEMYSLOVCŮ. Úvodní slovo J. Dvorský, editor J. Kuthan, autorský kolektiv J. Janáček, J. Homolka, J. Krásá, J. Kuthan, J. Žemlička, Praha 1982, 371 s., 281 obr.

V roce 1978 jsme si připomínali 700. výročí smrti Přemy-

sla Otakara II. a pozornost badatelů se tak obrátila k problematice celého 13. století. Ústav československých a světových dějin ČSAV v Praze tehdy uspořádal vědeckou konferenci (13. století v českých dějinách, většina referátů vyšla v 1. svazku sborníku *Folia historica Bohemica* v roce 1979). Následovala konference Umění 13. století v českých zemích (Ústav teorie a dějin umění ČSAV, materiály dosud nevyšly) a Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy připravilo výstavu o umění 13. století. Anotovaná kniha byla zamýšlena jako průvodce touživou výstavou, ale svým obsahem tento záměr daleko přesáhla. Je skutečně naším prvým dílem, které souhrnně shromažďuje památky umění 13. století a zasvěceně je interpretuje. Z tohoto pohledu bude jistě knize věnována pozornost, srovn. např. zprávu v ČSČH 31, 1983, s. 435.

Zde chceme jen upozornit na to, čím je kniha přínosem i pro heraldiku a sfragistiku. J. Krása (Nástenná a knižní malba 13. století v českých zemích) podává v katalogové části svého příspěvku popis iluminací rukopisu kroniky Martina Opavského v zámecké knihovně v Kórniku (Polsko), kde jsou také erby Čech a Moravy, moravský erb navíc v nezvyklých tinkturách. Krása datuje rukopis do doby před rokem 1297, proto zde máme nejstarší barevný doklad obou erbů.

J. Homolka (K ikonografii pečetí posledních Přemyslovců, z. 159-179) zasvěceně vyložil jednotlivé typy královských českých pečetí (vychází ze soupisu Čarkova) včetně ikonografického rozboru atributů královské moci. Nechybí ani formální a stylový rozbor a poukázání na souvislosti s jinými oblastmi uměleckého řemesla.

Pro stav naší sfragistiky je však příznačné, že bylo možno učinit jen tuto sondu do materiálu 13. století, ostatní sfragistické materiály na své umělecko-historické zhodnocení teprve čekají.

K knize je připojen také rodokmen posledních Přemyslovců, který vychází z rodokmenů, které publikoval Zd. Fiala. Kniha je pro naše členy dostupná v klubové knihovně.

tk

Božena Kyjovská:

Z OBČANSKÉHO RODOPISU NOVOMĚSTSKA, In: Novoměstský zpravodaj, květen 1983, s.22-23.

Jedná se o přípravnou studii o rodu Fialů ze Zubří, jehož konečnou podobu jsme otiskli v našich GHI 1983, č.4, s. 208-215. Práci doprovází reprodukce razítka obce Zubří (typář z roku 1749) a fotografie starého Zubří.

jlb

Barbara Brauer:

THE TŘEBOŇ RESURRECTION, RETROSPECTION AND INNOVATION. In: Umění 31, 1983, s. 150-158.

Z nového autorčina pohledu na žmrtvýchvstání třeboňského oltáře vyjímáme interpretaci čtyř pečetí, které uzavírají na obraze sarkofág. Nesou obrazy židovského klobouku, hvězdy a půlměsíce, stojící nahé postavy a císařské hlavy z profilu. Podle autorky tak symbolizují odpůrce křesťanství - Židy, muslimy, pohanské řeky a Římany. I "nápisy" pečetí napodobují cizí písmena.

Studie tedy připomíná hluboký symbolický význam, které měly obrazy na středovéckých pečetích.

tk

Władysław Fabijański:

DAWNE PŁECZCIE NA DOLNYM ŚLASKU, Wrocław 1980, 41 s.

V úhledné knížce malého formátu představuje autor populární formou dvacet dva pečetí z Dolního Slezska z fondů Státního archivu ve Vratislavě, z toho osm nepublikovaných, nejmladší pečeti jsou z 18. století. Přehled je řazen od pečetí knížecích přes biskupské k městským a cechovním, chybí pečeti šlechtické. Krátce je připomenut jejich význam právní, umělecko-historický a ikonografický.

Publikace tak rozšiřuje řadu obdobných populárně naučných sfragistických prací ze Slezska a je jen škoda, že vyobrazení

večetí nejsou vždy nejkvalitnější.

tk

Vladimír Spáčil:

K OTÁZCE ZNAKU NÁMĚŠTĚ NA HANÉ, In: Ročenka okresního archivu v Olomouci na rok 1981, Olomouc 1982, s.169-175, 4 barev. znaky.

Autor uvedl na pravou míru mylné údaje o znaku Náměště na Hané, jejichž přejímání v heraldické a vlastivědné literatuře sleduje po 140 let. Jak zjistil, omyl vznikl u moravského topografa Řehoře Wolného, který přisoudil tomuto městečku erbovní privilegium z roku 1632 správně patřící Náměšti nad Oslavou. V závěru autor cituje blason znaku Náměště na Hané podle erbovní listiny z roku 1675 a uvádí současnou podobu znaku.

jlb

Jaroslav Vodička:

K NÁRODNOSTNÍ PROBLEMATICE V DĚJINÁCH BRNA, In: Brno mezi městy střední Evropy (sborník), vyd. Archiv města Brna, Brno 1983, s.235-240.

Vodičkův článek, v titulu zaánlivě nic neříkající, že má něco společného s genealogií, nás po přečtení přivede k zamýšlení nád tolik diskutovanou a dosud nevyjasněnou otázkou transkripce cizích jmen do češtiny a naopak a jejich užití v současnosti. Zajímavé Vodičkovy názory si zaslouží pozornost i našich čtenářů.

V první polovině článku se autor zabývá národnostní problematikou Brněnska a hodnocením podílu českého a německého obyvatelstva na brněnské kultuře.

Brná část článku je věnována otázce překládat či nepřekládat rodná jména. Autor připomíná starou praxi zavedenou v období rukouské monarchie, kde se jména běžně překládala do výslovného jazyka té země monarchie. Tato praxe trvala v období první republiky s vyjímkou zákazu překládání rodných

jmen z češtiny do slovenštiny a naopak. Autor upozorňuje na to, že při zpětných překladech z češtiny do cizího jazyka dochází potom ke kuriozním tvarům a příkladem uvádí "der Maler František Eckstein" a jiné podobné. Je proto záhadno, aby i u nás byla přijata mezinárodně zavedená praxe a rodná jména se ponechávala v původním znění. Já si při této příležitosti vzpomínám na zcela jinak pojaté diskusní příspěvky, které přednesly na I. setkání heraldiků a genealogů v Ostravě v roce 1980 doc. Jozef Novák CSc. a Dr. Jan Skutil CSc. Je vidět, že hlediska odborníků na tuto záležitost nejsou zcela ujasněna.

Vodička volá též po revizi vžité praxe překládat cizí zeměpisná jména do české formy, pokud pro jméno už není vžitý česky název. Naopak české zeměpisné názvy by se dle Vodičky v cizojazyčných materiálech měly překládat do cizího jazyka. První krok k tomu učinila Praha, která v materiálech pro cizince používá tvarů Prag, Praga, Prague a překládají se do příslušného jazyka i názvy ulic, náměstí a ostatní zeměpisná jména. V případě Brna by se tedy dle autora mělo v překladech užívat tvarů Brünn, Bruna, Berno, názvy čtvrtí by se v německých překladech psaly např. Obrowitz, Königsfeld, Kumrowitz atd. Na těchto názorech je sice mnoho logičnosti, avšak Vodička zapomíná na jednu věc. Srovnává a uvádí příkladem "českou" Prahu s "německým" Brnem. Tam, kde desetiletí musel český obyvatel snášet německou nadvládu, která skončila vznikem samostatné ČSR a tato nadvláda je dosud v živé paměti (a to pomíjím záměrně šestiletý protektorát), by případná ustanovení o revokaci užívání zejména německých názvů v našich cizojazyčných publikacích vyvolala negativní odezvu. Jiná situace je v našem hlavním městě, kde tyto emoce nejsou tak patrné. Otázka transkripce bude bezpochyby předmětem další vědecké diskuse.

V. Walter

František Vláčil:

SOUPIΣ RODOPISCŮ NA MORAVĚ, Bedihošť 1978, 12 s., rozmnožený strojopis, čtyři exempláře.

Práci nestora genealogicko-heraldické sekce Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci nám na výroční schůzi v roce 1982 za tuto organizaci předal předseda s. Taland. Tento unikátní dar nás všechny potěšil a byl zařazen do základu naší klubovní knihovny.

V této práci naleznete rejstřík osob, rodů a institucí, jako doplněk k původnímu soupisu moravských rodopisců, který byl zpracován asi v r. 1939 Kronikářským a rodopisným odborem při Svobodném učení selském v Brně.

Jak autor v úvodu upozorňuje, obsahuje tento soupis i k němu v roce 1978 vydaný rejstřík rodopisce, kteří přišli ve styk se shora uvedeným odborem v Brně, jakož i ty rodopisce, kteří byli sdruženi v dřívějším Rodopisném odboru Spolku vlasteneckého muzea v Olomouci. Dále byli pojati do soupisu ti rodopisci, kteří sice nebyli ve styku s žádným z uvedených odborů, ale o nichž měl brněnský odbor vědomost.

Soupis zaznamenává celkem 5 institucí a 218 jednotlivých rodopisců a jmen rodů po nichž se pátrá, vesměs z Moravy.

Význam publikace spočívá v tom, že může zamezit duplicitě genealogické práce, navázat styk s uvedenými genealogy či jejich potomky a v neposlední řadě přispívá poznatky k dějinám genealogického bádání na Moravě.

red.

William Decker:

DEJINY RUČNÉ VÝROBY PAPIERA NA SLOVENSKU, vyd. Matica slovenská, Martin 1982, 220 s.

Důkazem promyšleného vyplňování bílých míst kulturní historie na Slovensku je matiční monografie, tentokrát věnovaná dějinám ručního papíru. Autor, slovenský historik papírenství a sběratel filigránů ručních papírů, byl k monografickému zpracování připraven již řadou dílčích studií, z nichž jmenuj-

me alespoň práci o papírnách v Slovenské Lupči a dějinách papírnického řemesla na Oravě, kde se zabýval i genealogií papírnických rodů.

Předložené souhrnné zpracování - zde měl autor větší štěstí než jeho český kolega F. Zuman, který svou dlouholehou práci kromě Knížky o papíru nezavršil representační publikací - vycházející v kvartovém formátu, je rozděleno do dvou částí. První část se zaobírá dějinami ručních papíren na Slovensku a historickou technologií výroby papíru, u níž zdůrazňuje význam průsvitek (filigránů) pro poznání dějin papírnického řemesla. Celkem je popsáno 105 papírenských dílen, které pracovaly v tomto regionu od roku 1530 až do poloviny 19. století. Nás však více zajímá druhá část knihy s názvem "Priesvitky zo slovenských ručných papierní", která je katalogem 1240 filigránů sesbíraných ze slovenských archivů. Nejdůležitější filigrány jsou zde popsány. Autor odhaduje počet druhých historických filigránů na Slovensku na 3 až 4 tisíce.

Na ikonografii filigránů, zvláště na jejich heraldický význam, upozornil u nás již dříve František Zuman (Rodokmen III, rok 1948) a také Miroslav Flodr ve skriptu Filigranologie (vyd. UJEP Brno 1974). Naposledy se touto problematikou zaobíral v heraldickém tisku J. Palát (Zpravodaj KGH, roč. V, č. 1).

Po prohlídce katalogu slovenských filigránů je nutno konstatovat, že se jeví více monotonní než filigrány české a moravské. Převažuje uherský znak v různém provedení. Technika tvorjení filigránů pomocí drátků v sítu však mnohdy vedla ke krajinímu zjednodušování. V přelomu 18. a 19. století se jako průsvitka objevuje císařský orel. Na průsvitkách se objevují i rodové znaky nebo jejich části. Ze známějších rodů jsou to Pálfyovci, kteří mají ve znaku vyskakujícího jelena rostoucího z kola (papírny v Časté a Pezinku) nebo Illešházyovci, mající ve znaku šípem prostřelenou orlici stojící na koruně (papírna v Bobotě). Z méně známých rodů jsou to Kosztolányovci, mající ve znaku jdoucího medvěda před listnatým stromem,

nad nímž je vpravo hvězda, vlevo měsíc. Osobní znamení papírníci na Slovensku na filigránech většinou neužívali. Převážně je nahrazovaly iniciály papírníka. Pouze Sontagové v Rožnavě užívali v 18. století slunce jako mluvící znamení.

Některé papíry užívaly na filigránech městské erby nebo některé motivy z těchto erbů. Na filigránech najdeme znak Košic, Levoče, Kremnice a motivy ze znaku Dobšiné, Spišské Nové Vsi a Ružomberku. Tento výčet zdaleka neúplný chce naznačit význam filigránu pro heraldické bádání. Cenu publikace však snižuje skutečnost, že jen u některých filigránů se autor zmiňuje o ikonografické náplni, často odkazuje na své dřívější práce, což by podle mého názoru u takto synteticky koncipované práce nemělo být. V každém případě je to práce zajímavá, která zaujme historiky i vlastivědné pracovníky, pro něž je určena. Neměla by však být opomenuta heraldiky, neboť filigrány jsou jedním z pramenů heraldického bádání a též dokladem společenského významu erbů.

J. Hrdý

Pavel Brodský:

PEČETI JANA LUCEMBURSKÉHO, In: Časopis Národního muzea v Praze (Historické muzeum) roč. 150/1981, č. 3-4, s. 117-136.

Autor, historik umění, v studii velmi podrobně rozebírá pečeti Jana Lucemburského po stránce výtvarné, stylové a ikonografické. Opomenut není ani Janův lucemburský typář s výjevem lovce. V otázce pečetidla, připsaného v min. století Fr. Benešem králi Janovi (viz Památky archeologické a místopisné 7, 1868, s. 61) se kloní autor spíše k názoru, že typář mohl vzniknout v době Václava IV., není-li mladší a nebo dokonce nejedná-li se o falso 19. století.

P. Brodský zařazuje Janovy pečeti do soudobého českého a evropského uměleckého řemesla a nechybí ani poukazy na souvislosti s knižní malbou. Těžiště studie spočívá v analýze ikonografie pečetí a jejich politicko-mocenské interpretaci. V tomto článku je Brodského práce přínosem a ukazuje cestu,

kterou by se měl výzkum našich pečetí, doplněný pohledem diplomatika a epigrafika, ubírat.

Diskutabilní je určení orlice na Janově majestátní pečeť jako polské (na základě titulu v legendě pečeti) oproti starším názorům, které určovaly orlici jako moravskou (je zřetelně šachovaná).

Při řešení otázky autorství typářů popírá autor názor E. Nohejlové-Prátové (pražské groše Václava II. (1300-1305) a české pečetě, Sborník prací filosofické fakulty Brněnské univerzity 1960, s. 99-101), že by autor kolku pražského groše a první sekretní pečeti Elišky Přemyslovny (který je totožný s autorem mincovní pečeti Jana Lucemburského (P.B.)), byla táz osoba. Zde snad mohl šířeji rozvinout své názory, které mu jinak dosti pravděpodobný názor E. Nohejlové-Prátové zabránily přijmout.

tk

Jerzy Pajak:

APOLLINAIRE - RODOKMEN S OTÁZKAMI, In: Výber zo svetovej a československej tlače, roč. XVI/1983, č. 19, s. 10-11.

Polští týdeník Argumenty (Varšava 1/1983) uveřejnil článek shora uvedeného autora pod názvem Guillaume Apollinaire - polský rodokmen, který byl u nás otištěn ve zkráceném znění. Stáť se vrací k dodnes neobjasněnému původu jednoho z nejvýznamnějších básníků 20. století Guillauma Apollinaire (1880-1918), nemanželského syna polské šlechtice Angeliky Kostrowické.

Apollinaire, vlastním jménem Wilhelm Albert Vladimír Apolinář de Kostrowitzky, se po celý život cítil být Polákem, jak to autor článku dokazuje z jeho korespondence i životních epizod, ač za jeho otce je nejčastěji podle tzv. italské verze M. Adema považován italský šlechtic Francesco Flugi d'Aspermont.

Autor článku objasňuje zde historii "tří linií rodu" respektive tří polských šlechtických rodin, které nesly jméno

Kostrowicki. Apollinaire po přeslici pocházel z Kostrowickich kteří žili na území dnešní Litvy a Běloruska v povodí řek Dviny a Dněpru. Prvním známým předkem rodu, sahajícímu svými počátky do 17. století, byl Gabriel Jan Rafael Kostrowicki, mstislavský strážník. Rodina vlastnila Doroszkowice při západní Dvině. Rozkvět rodu probíhal v 18. století, kdy Michal Kostrowicki byl komorníkem krále Stanislava Augusta. Úpadek přišel v 19. století. Za účast na proticarském povstání byl rodině zkoništěn majetek (Doroszkowice, Horek) a dva ze tří bratrů byli posláni do vyhnanství. Děd básníka Michal Apolinary utekl se ženou přes Helsinki do Říma, kde se usadil a získal úřad papežského komorníka.

Druhá rodina Kostrowickich odvozovala svůj původ od jednoho litevského knížete. Její sledování nemá význam pro objasnění původu básníka.

Významné je sledování genealogie třetí rodiny. Předkem této rodiny byl Samuel Kostrowicki, lidzký lovec, jehož první syn Onufry byl též komorníkem krále Stanislava Augusta a druhý syn Ignác se zúčastnil Kościuszka povstání a potom moskevského tažení Napoleona jako generál jezdectva. Jeho syn Samuel se přestěhoval do Vídna, kde jeho dcery Melánie (nar. 1813) a Julie (nar. 1814) byly přijaty na císařský dvůr. V té době se na císařském dvoře zdržoval i Bonapartův syn Napoleon II. zvaný Orlík, který navázal milostný poměr s Melánií, z něhož se roku 1831 narodil nemanželský syn vychovávaný ve Vatikánu.

Podle této tzv. polské nebo císařské verze, opírající se o výpovědi samotného básníka a Jana Kostrowického (+1967), vnuka Luciana bratra zmíněné Melánie, se Napoleonův potomek seznámil s Angelikou Kostrowickou, s níž měl syna Wilhelma. Tímto synem nesoucím nejprve jméno Dulcigni, později Kostrowicki, měl být Guillaume Apollinaire.

Ohledně původu básníka existuje řada verzí (monacký kníže, vatikánský kardinál a pod.), avšak nejpravděpodobnějším otcem básníka byl buď Francesco Flugi d'Aspermont nebo

tento záhadný Napoleonův vnuč.

Autor v závěru článku upozorňuje, že genealogické zkoumání nevyčerpalo všechny prameny a klíč k rozluštění leží ve vatikánských archivech a archivu císařského dvora. Tyto archivy ještě dnes z různých příčin hledané informace nevydaly.

Objasnení původu básníka či vyloučení jedné z verzí je podle mého názoru možné podrobným zkoumáním a správnou interpretací zveřejněných pramenů. K tomu by mohlo přispět i heraldické bádání. Jerzy Pajak v článku uvedl znak Kostrowickich, jak je popisován v základních polských heraldických kompendiích. Jedná se o červený štít se stříbrným padajícím šípem s prostřeleným a obtočeným hadem. Tomuto znaku se v Polsku říká Bajbuz a asi pro podobnost s jiným polským znakem též Waż. Před časem jsem upozornil na zajímavý úryvek z básníkovy válečné korespondence s Madeleine Pagesovou +/, kde popisuje znak Kostrowických a zmiňuje se o zákonitostech polské heraldiky. Bude třeba tento úryvek hlouběji analyzovat, zejména odkud měl básník informace o polské heraldice (o tzv. totemové teorii vzniku polských znaků). Též tinkture znaku neodpovídají, zlatý šíp a had ve stříbrném poli. Nejedná se o znak Lidzké rodiny Kostrowických? Ze zjištění do jaké míry se zde promítala rodinná tradice můžeme vyvozovat, zda básník vůbec jméno svého otce znal.

Tento komplex otázek je zajímavý nejen, že může doplnit bibliografická data významného moderního básníka, ale ukazuje na širší možnosti využití heraldiky v oblasti literární historie.

Jiří L. Bílý

+/ Heraldika 3/1977, roč.X, s.116-118. Při této příležitosti upozornuji, že nedbalostí tehdejší redakce nejsem označen jako autor textu a doprovodné kresby. Znak je zde ztvárněn hypoteticky podle znaku Waż, jak byl užíván ve Slezsku. Pro evidenci uvádí, že jsem též autorem kresby znaku Josefa von Eichendorff.

Klement Perna, František Švestka, Miroslav Veselý:  
STŘELICE - OD PRAVĚKU DO ROKU 1848. Díl I., vydala Osvětová  
beseda při MNV ve Střelicích 1982, 41 s., 3 obr. přílohy.

Kolektivní práce autorů M. Veselého, K. Perny a F. Švestky přináší ve čtyřech kapitolách dobré a poutavě napsanou historii obce Střelic (okr. Brno-venkov) od nejstarší doby po rok 1848. Autoři využili všech pramenných a tištěných materiálů majících vztah jak k obci, tak k bývalému majiteli obce - kartuziánskému klášteru v Králově Poli. Nesnížili se k pouhému opisování z německých topografií, ale excérpcí z moravských katastrů, pozemkových knih a matrik vytvořili přesný obraz dějin české zemědělské obce na Brněnsku.

Za první písemnou zmínku o obci (v originále doloženou) pokládají autoři zakladací listinu kartuziánského kláštera z r. 1375. Nevím, jaké důvody vedou k zpochybňování údajů o Střelicích v listině Rudolfa I. Habsburského z r. 1278. To, že se listina dochovala v opise, případně její pochybná právní platnost, není důvodem odmítání nejstarší zmínky o obci v třetí čtvrtině 13. století, obzvláště jsou-li okolní obce listinně doloženy již dříve.

V tomto příspěvku bych chtěl upozornit na ty části publikace, které se dotýkají heraldiky a genealogie.

Strany 7 a 8 jsou věnovány obecní pečeti a obecnímu znamení, které je zde heraldicky (stranově) nesprávně popisováno. Publikace uvádí 6 druhů obecních pečetí, které jsou vyobrazeny na první straně obálky. Za obecní znamení je na pěti pečetích uváděn vesměs barokní štit, ve čtyřech případech půlený. V pravé polovině je ve třech případech kosíř a v levé polovině kolmo stojící okřídlený šíp. Na jedné pečeti je štit nerozdělen a znamení v opačném poměru, tj. vpravo šíp a vlevo kosíř. Na pečetích z dvacátých let tohoto století je místo kosíře v pravé polovině kosa. Jedna pečeť z přelomu 19. a 20. století je bez obecního znamení. Na všech pečetích jsou legandy v české řeči.

Datace nejstarší pečeti je zde správně uváděna k roku

r.1589 l), autoři v textu opravují Slavíkovo tvrzení (Vlastivěda moravská, Brněnský okres, Brno 1897, s.29,31, tab.II. č.l,295), který uvádí v kresbě letopočet 1587. Svědčí to však o nepozorném čtení autorů v citovaném díle. V textové části je Slavíkem uveden správný letopočet 1589. Nemusí tedy nic opravovat. Srovnáním otisku pečeti v poddanské fasi s kresbou v Slavíkově díle, se na první pohled zdá, že se jedná o stejný typář, který má poškozen spodní okraj pečeti přitištěním vadného pečetidla. Při podrobnější prohlídce zjistíme však řadu odchylek: rozdílné umístění letopočtu, text slova pečeť je rozdílný, začátek slova Strzelycz na otisku pečeti chybí - v kresbě je uveden, hvězdy po stranách štítu na otisku pečeť chybí, odchylná kresba kosíře.

Můžeme tedy usuzovat: Buď znal Slavík ještě nějakou jinou starší pečeť, kterou kreslíř překreslil - proč však v doprovodném textu uvádí letopočet 1589? Anebo je tu druhá možnost, že kresba v Slavíkově díle byla dotvořena fantazií kreslíře (prof.F. Fedrsel). O několik let později uvádí Slavík přesně totéž (letopočet 1589 v textu a stejná kresba prof. Fedrsela s letopočtem 1587) ve své práci Staré znaky a pečeť městské a vesnické na Moravě, otištěné v ČMMZ roč.5,6 /1905, 1906, s.31 v r.6 a tab.XIII č.l, též separat.

Druhá nejstarší obecní pečeť je dochována v otisku z roku 1754 a zachovalo se i mosazné pečetítko. K letopočtu na pečetidle 1289 lze říci jen tolik, že je patrnou reminiscencí na nějakou důležitou událost v dějinách obce, kterou dnes neznáme a kterou rytce připoměl při výrobě pečetidla. Mohlo by též jít o chybu rytce, který při výrobě nového pečetidla podle starého s letopočtem 1589, při rytí zrcadlově obráceného obrazu do mosazi, otočil pětku vzhůru nohama a byla na obraze dvojka. Je však málo pravděpodobné, že by chyba ušla pozornosti a že by bylo dovoleno takové pečetidlo používat až do poloviny 19. století.

Heraldických památek se v katastru obce mnoho nezachovalo. Na straně 32 je připomenut kamenný štít s moravskou or-

licí (znak kartuziánského kláštera v Brně), pocházející původně z portálu převorské rezidence, dnes umístěný v předsíni staré školy na Nám. Svobody ve Střelicích. Je dochováno několik hraničních kamenů z r. 1751 s písmeny C a T, na jehichž výkladu se autoři zatím nedohodli.

Rodopisce budou zajímat nejstarší střelické rody. Podle zápisů v nejstarší farní matrice, začínající rokem 1642, se uvedějí střelické rody, které zde žijí dodnes: jsou to Antoš, Dlapka, Ferdus, Holešovský, Chloupek, Kazda, Komárek, Liška, Novotný, Sadílek, Šimek, Švestka, Válka. Některé další rody zde drží svůj grunt dodnes od r. 1710. Z 15 přistěhovaných familiaritských rodin v r. 1785 zde žijí dosud tři rodiny: Drábků, Drimlů, Nováků. Tyto tři rodiny přišly do Střelic z obcí v litomyšlském okrese - Kornic, Trstěnic, Chotěnova. Zajímavé je též sdělení o stavu četnosti některých rodů ve Střelicích v roce 1978. Tak např. rod Švestků měl 78 příslušníků, rod Smutných 70, rod Drimlů 48, rod Ferdusů 45 atd.

V knize je rovněž vyzvednuto rodopisné bádání Filipa Švestky z č. 403 ve Střelicích, který vydal rozmnoženou formou v roce 1967 genealogii svého rodu s odborným komentářem.

Celá publikace "Střelice od pravěku do roku 1848" je překnou regionální prací, napsanou zajímavým a čтивým způsobem a je první soubornou prací o Střelicích vůbec. 2)

#### Poznámky:

- 1) Ivan Štarha, Ke vzniku nejstarších vesnických pečetí na Moravě, In: Heraldika roč.X/1977, č.1, s.11-12. Zde uvedena ještě starší pečeť ze dne 19.4.1521, která však nese nečitelné znamení.

O střelických pečetích se dále пиše:

Ing. Kl. Perna: Střelický zpravodaj č.4/1982 nestr. (doplňeno 2 foto nejstarších pečetí)

Ing. Kl. Perna: První střelická razítka, Střelický zpravodaj č.6/1982, vyobrazeno 6 typů razitek

St. Pavlík: Kronika obce Střelic a původ jména, Střelický zpravodaj č.2/1982. V tomto článku se uvádí: "původní ku-

laté pečetidlo je dřevěné" a Pavlík jej datuje do 16. nebo 17. století. Nevíme jaké pečetidlo měl autor na mysli. Snad myslí dřevěné rukojítko mosazného typáře, ale kterého? Na žádný z dochovaných typářů nám známých se Pavlíkův popis nehodí.

I. Štarha: K počátkům vesnické pečeti na Moravě, Heraldika roč. 5/1972, č. 4, s. 114-120. Zde na s. 119 zmínka o střelické pečeti z r. 1589.

V. Steinbachová-Konečná: Vesnické znaky a pečeti Moravy, Heraldika, 5/1972, č. 4, s. 121-129. Zde se píše o střelické pečeti z r. 1589 na str. 123.

I. Štarha: Ke vzniku nejstarších vesnických pečetí na Moravě, Heraldika, 10/1977, č. 1, s. 6-38. Na s. 11-12 dokládá I. Štarha otisk nejstarší (se zřetelným znamením) střelické pečeti z r. 1589 ještě v r. 1821 (SOA Brno, D-12, č. 2959). Tento údaj Kl. Pernovi unikl.

- 2) Druhý díl této práce Střelice - stručná kronika obce a lidu 1848-1978, vyšel již v roce 1979.

V. Walter

B. Vašek, N. Jahelková, K. Smutná, B. Smutný:

DAČICE 1183 - 1983. Městský národní výbor Dačice 1983, 193 s.

Publikace vydaná MěstNV v Dačicích u příležitosti 800. výročí nejstarší písemné zmínky o městě v Kronice Želivské v r. 1183, nás provádí kronikářskou až učebnicovou formou historií města po dnešní dny. Nezdá se, že tento způsob podání je nejzdařilejší, ale nutno podotknout, že se odlišuje od zaběhnutého klišé většiny historických monografií měst, např. v Jihomoravském kraji.

Autoři knihu rozdělili do 5 kapitol:

1) Naše krajina v době prvobytně pospolné	s. 9
2) Doba feudalismu	s. 13
3) Doba kapitalismu	s. 45
4) Listy z historie revolučního dělnického hnutí	s. 57
5) Na cestě k socialismu	s. 77

Vyjma posledních dvou kapitol zdařile zpracovaných, zůstali autoři historii Dačic mnoho dlužni. Stručné až telegrafické údaje nejsou nejhodnějším přehledem osmisetleté historie. A to o některých obdobích nenajdete zmínu žádnou. (na př. období napoleonských válek). Z osnovy knihy poznáme, že nejde o práci vědeckou ani vědcům určenou, proto též není kniha opatřena poznámkovým aparátem. Úmysl autorů a určení knihy je jiné. Ale uspokojí kniha průměrného "dačičáka"? A tak po přečtení zůstane v čtenáři dojem, že dočetl historický kalendář, který založí do knihovny a ke kterému se už nebude vracet, aspoň pro starší historická období. A to je na jubilejní publikaci málo!

Namátkou připomínám přehlednou práci Jana Bistřického z Olomouce, otištěnou k dačickému výročí "jenom" ve Vlastivědném věstníku moravském r.35/1983, č.3, s.282-291 s názvem "Přehled dějin Dačic do 15. století". Domnívám se, že kdyby Bistřický zpracoval úvodní kapitulu jubilejní publikace, věci by to jen prospělo. (Bistřický se věnoval rané dačické historii již dříve a má z čeho čerpat).

A jen na okraj pro nás heraldiky a genealogy:městskému dačickému znaku jsou věnovány 2 řádky a jedno staré nekvalitní vyobrazení, o městských pečetích a pečetidlech se dozvíme rovněž nahodile ze 2 řádků na str. 31 (bez vyobrazení), o majitelích panství je napsáno jen o málo více.

Závěr knihy tvoří přílohy:

- 1) Seznam primátorů, starostů a předsedů od r.1550 do 1983
- 2) U nás se narodili, žili, pracovali
- 3) Nekvalitní fotografická příloha, z níž se nedozvíte, odkud byl který obrázek převzat
- 4) Důkladný soupis pramenů a literatury, který nezapře pero brněnských archivářů
- 5) Rejstřík jmenný a místní

V. Walter

## MALOMĚŘICE VČERA A DNEŠ.

Vydala základní škola v Maloměřicích k sjezdu rodáků v r.1983.  
Brož., 15 s.

Patnáctistránková brožura je rozdělena do kapitol s názvy "Pravěk", "Od středověku do dneška", "19. století", "Století dvacáté", "Nářečí", "Maloměřický kroj", "Lidové písni", "Pověsti a pověry" a je ukončena jmenným seznamem předsedů jednotlivých sjezdů rodáků od r. 1919 do r. 1933.

Z textové části nevalné úrovně, pocházející asi z opisu kronikářských záznamů, se dozvím řadu historicky nepodložených údajů. Např. s.5 uvádí, že r. 1222 byla obec Maloměřice povyšena na město, i když prý povýšení trvalo asi 20 let do tatarského vpádu r. 1241.

Dále se na 5. straně hovoří o listině benediktinského kláštera v Třebíči z r.1101. Správně se jedná o listinu ze dne 10.7.1104, která je falzem z konce 12. století. Sporný je též údaj o darování obce Maloměřic knížetem Vratislavem benediktinskému klášteru na Luhu v dnešním Brně-Komárově. Je převzat z Dějepisu města Brna s. 58 (F.Šujan, Dějepis m.Brna, II.vyd., Brno 1928). Na straně 8 se píše o současné elektrifikaci tratě Brno-Havlíčkův Brod, a my po ní už nejméně 20 let jezdíme el. lokomotivami.

Obálka je vyzdobena kostrbatou kresbou menší pečeti obce Maloměřic. Na kresbě je velké písmeno M v renesančním štítu. Nad M je umístěn vinařský kosíř. Legenda kolem štítu zní Gemein sigil zu Malmiercz. Uprostřed štítu jsou vodorovně mezi nohami M čtyři tečky. Kresba je zřejmě převzata z VM, Brněnský okres, str. 31, tab.II a str.191, kde se ještě uvádí obdobná větší pečeť s letopočtem 1582.

Účel brožury nebyl patrně jiný, než si odvézt z letošního sjezdu rodáků v Maloměřicích kus potištěného papíru.

V.W.

Alfred Eugen Ecker:

MARIA ERNESTINA FRANZISKA GRÄFIN VON OSTFRIESLAND UND RIETBERG, ERBGRÄFIN VON RIETBERG, GRÄFIN VON KAUNITZ 1687-1758.  
Münster 1982, 17 s., 18 fotografických příloh.

Tradičně pojatá biografická práce pečlivě soustředuje data o životě manželky Maximiliana Oldřicha hraběte z Kounic a Rietberka. Právě jeho osobě je dosti místa věnováno, zejména jeho cestě po západní Evropě. V obrazové části jsou i známé portréty obou manželů ze zámku ve Slavkově.

tk

SBORY PRO OBČANSKÉ ZÁLEŽITOSTI JIHMORAVSKÉHO KRAJE.

Připravili R. Abrahámková, Z. Horal, Brno 1983, nestr.

Publikace vydaná k 30. výročí vzniku a činnosti Sborů pro občanské záležitosti v našem kraji je representativní přehlídkou působení této organizace.

V bohaté obrazové příloze se představují obřadní síně v jednotlivých jihomoravských městech a městečkách. Mimořád se tento výběr stává přehledem živé heraldiky. Státní znak je nezbytnou součástí těchto interiérů, a tak můžeme srovnávat jeho výtvarné podání, ovšem většina vyobrazení ukazuje, že je prostě úzkostlivě používáno vyobrazení z příslušné zákonné předlohy. Větší výtvarnou volnost najdeme v erbech měst a městeček, ovšem ty zdobí jen část slavnostních prostor.

tk

PRAŽSKÝ SBORNÍK HISTORICKÝ XV. Panorama 1982, 183 s.

Patnáctý ročník PSH přináší opět řadu zajímavých studií z dějin hlavního města. Přes vyhraněné tematické zaměření by některé z nich neměly ujít pozornosti genealogů a heraldiků, neboť jejich materiálový či metodický přínos má zjevně širší platnost.

V úvodním příspěvku Jiřího Čárka (s.5-43) Z dějin pražských domů, který je již šestým pokračováním šířeji koncipovaného

vané práce, je tentokrát věnována pozornost domů mezi Me-  
lantrichovou a Železnou ulicí, konkrétně čp. 470-484. Na zá-  
kladě archivního materiálu jsou sledovány osudy domů od jejich  
vzniku až do 19. století. Jak je v centru Prahy pochopitelné,  
mezi majiteli se vystřídala řada držitelů z řad šlechty a ze-  
jména erbovního měšťanstva. Přínosem je zejména období 17. a  
18. století, neboť dosavadní se omezilo na dobu do r. 1620.  
Čtenář může sledovat nejen proměny domovních označení, vývoj  
majetku, ale v neposlední řadě i genealogické vazby.

Dále následuje článek Karoliny Adamové K heraldické vý-  
zdobě Staroměstské mostecké věže (s. 44-62), který je však  
prakticky shodný se stejnojmenným příspěvkem zmíněným již ve  
3. čísle GHI. Omluvou podobné duplicity je snad pouze větší  
dostupnost pro širší obec zájemců o tuto jistě atraktivní te-  
matiku.

Skutečně pozoruhodnou je práce Jiřího Peška Pražské kni-  
hy kšaftů a inventářů - příspěvek k jejich struktuře a vývoji  
v době předbělohorské (s. 63-92). Testamenty a inventáře pozů-  
stalostí jsou cenným pramenem pro poznání každodenního života  
městského obyvatelstva a svým způsobem jsou pro genealoga  
nenahraditelným pramenem. Dosud jim však byla věnována jen  
minimální pozornost. Peškova studie, jejiž cíl je zřejmý již  
z názvu, tedy vyplňuje citelnou mezeru v komplexním pohledu  
na jeden z důležitých genealogických pramenů. Je však pocho-  
pitelně koncipována šířeji. V úvodu sleduje dosavadní zpra-  
cování tematu, vývoj, strukturu a specifika těchto městských  
knih a možnosti využití v rozličných oborech. Vychází pocho-  
pitelně z materiálu pražských měst, ale ten byl často vzorem  
pro města ostatní. Mimo to řada poznatků má obecnější plat-  
nost a tak se práce stává důležitým přínosem pro celkovou hlub-  
ší genealogickou orientaci.

Posledním z příspěvků, na něž chci alespoň informativně  
upozornit, je zpráva Dany Stehlíkové a Hany Hanákové Dvě kryp-  
ty novoměstského kostela Nejsvětější Trojice ve Spálené uli-  
ci (s. 93-110). V souvislosti s výstavbou metra byl proveden

stavebně historický průzkum uvedeného kostela a v jeho rámci též pohřebních prostor. Příspěvků tohoto druhu máme v současné literatuře skutečně poskrovnu, a tak každá statě je genealogicky jistě vítána. Autorky popisují celkově 3 pohřební prostory. V nich je uvedeno na 30 dochovaných pohřbů s čitelnými nápisy. Pocházejí z 18. století a mezi mrtvými nacházíme řeholníky, šlechtu i měšťanstvo. Statě jsou doplněna antropologickým rozborem dvou lépe dochovaných kosterních pozůstatků.

PRP

JIHOČESKÝ SBORNÍK HISTORICKÝ roč. LII/1983, č.1, vydává Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 60 s.

V jihočeském sborníku historickém mezi řadou regionálních článků a materiálů nalezneme i dvě práce věnované jihočeské genealogii.

Dlouholetí odběratelé GH listů jistě se zájmem sledovali nové objevy Jiřího Alše o rodu Mikoláše Alše. Byly nečekané, neboť se alšovským rodem zabývala řada badatelů a též máme o něm významně zpracovanou knihu od Jana Tomana (Rod píseckých a mirotických Alšů, nakl. Růže, České Budějovice 1974, 256 s.). Podařilo se prodloužit rodovou posloupnost až k roku 1435.

V JSH je uveřejněn další příspěvek k této problematice z pera Jiřího Alše s názvem "Z počátků rodů Alšů" (s.46-49), který vyvrací domněnku o vsi Nedbalec u Horout, odkud měl přijít nejstarší předek alšovského rodu Aleš Nedbalec z Horout, uváděný v roce 1435. Rozborem zápisu smlouvy o prodeji husského panství Přibíkem a Jiříkem z Křemže Oldřichovi z Rožmberka ze dne 26. února 1456 ve dvorských deskách, zjišťuje, že se nejedná o název vsi, ale o přízvisko a domicil Alše Nedbalce. Uvedený poznatek doplňuje nepatrné množství rodových dat Alše Nedbalce, kdy je jisté, že r. 1456 žil. Z obecného hlediska je zajímavá úvaha o tvoření příjmení a o právní relevantaci křestního jména proti příjmení či přízvisku.

Příspěvek Anny Kubíkové s názvem "Dodatek k životopisu

Josefa Rosenaueru" (s.49-50) zveřejňuje rodopisné údaje jeho matky Voršily rozené Traxlerové. Kromě uvedených prací by mohl zajímat genealogy článek Gustava Hofmana "Nová osada Slatiná na panství Štěkeň" s přehledem prvních obyvatelů obce.

jlb

VLASTIVĚDNÁ ROČENKA OKRESNÍHO ARCHIVU BLANSKO 1982, Blansko 1982, 41 s.

U ročenek Okresního archivu v Blansku jsme zvyklí, že přinášíjí příspěvky heraldického a genealogického zaměření. Poslední ročenka je z tohoto pohledu o něco chudší než ostatní. Přesto by neměl ujít pozornosti genealogů článek Vladimíra Brauna o Anně Pokorné-Oderské (s.17-23), lásce básníka Václava Čeňka Bendla, s množstvím genealogických údajů o úřednické rodině Pokorných, pražské měšťanské rodině Vranných a brněnské kupecké rodině Oderských. Poslední rodina pocházela z Boskovicka a byla pravděpodobně pauperizovanou větví rodu Oderských z Lideřova (srovnej GHI č.1,s.2-3). Autor článku dokládá, že Oderští si byli vědomi tohoto původu.

Biografický charakter má článek Jaroslava Bránského Kdo byl Karel Cigna (s.14-17), pojednávající o pokrokovém učiteli - komunistovi Karlu Cignovi. Dále zde najdeme studii Vratislava Grolichu Čechy v Lomnici (s.6-14) a statě Jana Skutila K metodologii kronikářské práce (s. 23-31), zaměřenou na vedení obecních kronik a ukázkou z kroniky města Boskovic. Vše dotváří zprávy, recenze a kronika s regionální tematikou.

Jako příloha Vlastivědné ročenky vyšla VII. část práce Jana Skutila Katalog moravských a slezských zemskodeskovních držitelů, sestavený podle Hosákova Historického místopisu země Moravskoslezské (hesla Perez - z Radkova).., mající zásadní význam pro moravskou šlechtickou genealogii.

jlb

Jiří Louda, Vladimír Kopecký:  
ČESKÁ MĚSTA II.

Tato knížka pro mládež, kterou letos vydá (s vročením 1983) nakladatelství Albatros, je volným pokračováním stejnojmenné knížky J. Loudy, kterou spolu s J. Herčíkem vydal roku 1964 (2.vyd.1974). V krátkých statích se v ní hovoří o zajímavostech 120 českých, moravských a slezských měst, převážně dřívějších okresních. Knížka je ilustrována pohledy na města od V. Kopeckého a jejich znaky od J. Loudy. Znaky jsou v textu popsány a vysvětleny.

# ZPRÁVY

## Výstava heraldických kreseb v Jílovém u Prahy v denním tisku.

Svobodné Slovo dne 31. srpna 1983 v článku "Erb jako koníček" přineslo zprávu o IV. členské výstavě heraldiky v Jílovém u Prahy, kterou ve dnech 31.7. až 11.9.1983 uspořádala Česká heraldická a genealogická společnost při Okresním muzeu Praha-západ v Jílovém.

V článku je letmo nastíněn vznik heraldiky, výčet zajímavých exponátů a závěr tvoří krátká interview s pořadatelem výstavy Juliem Kokoškou.

V.W.

## Heraldika v denním tisku.

O živém zájmu naší veřejnosti o českou a moravskou heraldiku svědčí odpověď na dotaz A. Vlčka ze Slavkova u Brna "jak a kdy se v českém znaku objevil dvouocasý lev", uveřejněná ve Svobodném Slově dne 22. října 1983.

Kladně hodnotíme, že otázka byla věcně zodpovězena bez snahy o beletrizaci a odpověď se opírala o nejnovější poznatky, zejména práci R. Nového.

jlb

## Nové známky.

Letošní březen ve filatelistické produkci patří opět heraldikům. Federální ministerstvo spojů vydává 4 příležitostné známky se znaky měst Turnova, Kutné Hory (50 hal.), Martina a Milevska (1,- Kčs). Pětibarevný tisk a příležitostné obálky, přinášející další motivy znaků těchto měst na rytinách i razítkách, zařadí jistě tuto serii mezi dnes celosvětově oblíbené filatelistické motivy.

## GENEALOGICKÉ A HERALDICKE INFORMACE

Vydává jako interní tisk pro potřebu členů v nepravidelných lhůtách Genealogický a heraldický klub při DK ROH Královopolských strojíren v Brně, Palackého 78.

Odpovědný redaktor: František Špírk

Redakční rada:

JUDr. Jiří L. Bílý, Jiří Hanáček, PhDr. Adolf B. Král CSc.,  
PhDr. Tomáš Krejčík, PhDr. Ivan Štarha, Vilém Walter.

Bezplatný odběr vázán na zaplacení ročního členského příspěvku.

Povolen odborem kultury JmKNV č.j. kult. 134/84 - Dr. No  
ze dne 30. 3. 1984.